

Briselē, 2025. gada 29. janvārī
(OR. en)

5721/25

COMPET 46
MI 52
IND 25

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2025. gada 29. janvāris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2025) 26 final
Temats:	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REGIONU KOMITEJAI 2025. gada ziņojums par vienoto tirgu un konkurētspēju

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2025) 26 final.

Pielikumā: COM(2025) 26 final

Briselē, 29.1.2025.
COM(2025) 26 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

2025. gada ziņojums par vienoto tirgu un konkurētspēju

{SWD(2025) 11 final} - {SWD(2025) 12 final}

Ievads

Eiropas Savienības spēja konkurēt un attīstīties pasaules ekonomikā pašreizējo ģeopolitisko problēmu apstākļos ir būtiski svarīga Eiropas labklājībai. Šajā sakarā ir svarīgi skaidri identificēt Savienības priekšrocības un trūkumus, lai pamatotu uz nākotni vērstu stratēģiju trūkumu novēršanai, tās priekšrocību stiprināšanai un jaunu iespēju izmantošanai.

ES ilgtermiņa konkurētspējas pamatā ir vienotais tirgus, kurš aptver gandrīz 450 miljonus cilvēku, 23 miljonus uzņēmumu un IKP 17 triljonu EUR apmērā. ES ir viena no trim lielākajām ekonomikām pasaulē un veido aptuveni vienu sesto daļu no pasaules ekonomikas. Tomēr pastāvīgie šķēršļi vienotajā tirgū un administratīvais slogs neļauj pilnībā izmantot tās potenciālu. Progress vienotā tirgus integrācijā ir palēninājies, un joprojām pastāv šķēršļi, īpaši attiecībā uz pakalpojumiem. Uzņēmumiem, jo īpaši MVU, ir grūti pārvarēt administratīvo slogu un ievērot valdības noteikumus. Tas apgrūtina uzņēmējdarbību un samazina uzņēmumu izaugsmes iespējas.

ES ekonomikas konkurētspēja saskaras ar arvien lielāku spiedienu no vairākām pusēm. Tā cieš no strukturāli augstām enerģijas un elektroenerģijas cenām. Tās pašlaik ir 2–3 reizes lielākas nekā ASV¹. Eiropas uzņēmumi saskaras ar problēmām ieguldījumu veikšanā, kas izpaužas kā grūtības pētniecības rezultātu komercializēšanā, ko kavē nepietiekami publiskie un privātie ieguldījumi daudzsološākajās tehnoloģijās un nozarēs. Tādēļ digitālo un citu progresīvo tehnoloģiju izstrādes un ieviešanas ziņā Savienība atpaliek no konkurējošajām ekonomikām. Trūkst arī kvalificēta darbaspēka. Tā kā ģeopolitiskā situācija kļūst aizvien nestabilāka, ir jāpievērš īpaša uzmanība stratēģiskajai atkarībai.

Produktivitāte Eiropā pastāvīgi atpaliek no ASV rādītājiem, taču tai ir liels potenciāls novērst šo atpalicību. ES darba ražīgums, ko mēra pēc pirktspējas, kas koriģēta attiecībā pret IKP par vienu nostrādāto stundu, 2023. gadā bija 77,8 % no ASV līmeņa (sk. 1. attēlu). Pozitīvi ir tas, ka darba ražīguma jomā ES pēdējo gadu laikā ir apsteigusi Apvienoto Karalisti un Japānu gan līmeņa, gan dinamikas ziņā. Eiropas Savienībā šis vidējais rādītājs slēpj dažas atšķirības, jo dalībvalstis, kas pievienojušās nesen, tuvojas ASV līmenim.

Eiropas kā uzņēmējdarbības galamērķa pievilcība samazinās. Kopš 2008. gada trešdaļa tā saukto “vienradžu uzņēmumu” ir izlēmuši pārcelties uz ārvalstīm². Tikai 4 no 50 lielākajiem tehnoloģiju uzņēmumiem atrodas ES, un neviens no ES visvērtīgākajiem uzņēmumiem pēdējo 50 gadu laikā šeit nav izveidots no sākotnējās idejas līdz augstākajam līmenim^{3,4}, un tas liecina par tirgus dinamikas trūkumu, nepietiekamu inovācijas klimatu un lieliem šķēršļiem ienākšanai tirgū un darbības paplašināšanai. Tādēļ ir mazinājusies uzticēšanās Eiropas Savienībai kā uzņēmējdarbības vietai, samazinājušies ārvalstu tiešie ieguldījumi, un būtiski mājsaimniecību uzkrājumi tiek ieguldīti citviet. Vienlaikus pastāv milzīgs potenciāls palielināt ieguldījumus nozarēs un tehnoloģijās, kas ir svarīgas ES konkurētspējai, izmantojot ES priekšrocības, ar nosacījumu, ka tiek radīti vajadzīgie pamatnosacījumi.

Ikgadējais ziņojums par vienoto tirgu un konkurētspēju sniedz analītisku kontekstu Konkurētspējas kompasam, kas ir jaunās Komisijas pirmā būtiskā iniciatīva. Ziņojuma

¹ Eurostat; ASV Enerģētikas informācijas pārvalde (EIA). Sk. 3.3. iedaļu.

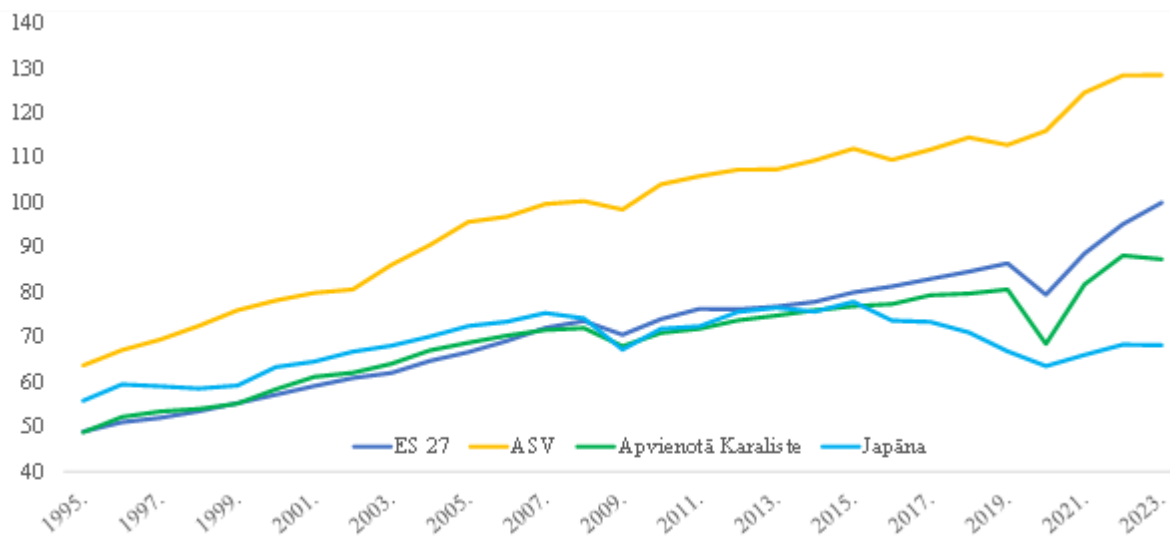
² Bijušais premjerministrs Mario Dragi, “Eiropas konkurētspējas nākotne. Konkurētspējas stratēģija Eiropai”. A daļa, 2. lpp.

³ Tā vietā, lai apvienotu, iegādātos vai atvasinātu uzņēmumus no iedibinātiem uzņēmumiem.

⁴ Bijušais premjerministrs Mario Dragi, “Eiropas konkurētspējas nākotne. Konkurētspējas stratēģija Eiropai”. A daļa, 10. lpp.

mērķis ir nodrošināt diagnostiku, lai atbalstītu tīras rūpniecības kursu un vienotā tirgus stratēģiju. Tas balstīts uz ziņojumiem, ko bijušais premjerministrs Enriko Leta sniedzis par vienoto tirgu⁵, bijušais premjerministrs Mario Dragi – par konkurētspēju⁶ un bijušais prezidents Sauli Nīniste – par sagatavotību⁷. Tas sasauca ar uzņēmumu aicinājumiem par ES darba kārtības prioritāti noteikt konkurētspēju⁸.

1. attēls. Darba ražīguma attīstība ES un citās attīstītajās ekonomikās

Avots: AMECO datubāze. IKP uz vienu iedzīvotāju par vienu nostrādāto stundu pirktspējas paritātes (PPP) izteiksmē. 2023. gadā ES indeksētās vērtības ir 100.

Ziņojumā ar 22 galvenajiem snieguma rādītājiem (KPI)⁹ ir sniegta analīze par galvenajiem ES ilgtermiņa konkurētspējas un produktivitātes virzītājspēkiem, kā arī par vienotā tirgus stāvokli. Tas sniedz pamatu diskusijām ar dalībvalstīm un Eiropas Parlamentu, nodrošinot iespēju ikgadējā progresa pārskatīšanā¹⁰ izvērtēt vienoto tirgu un ES konkurētspēju pēc Eiropadomes pieprasījuma¹¹, pamatojoties uz 2023. gada paziņojumu par ES konkurētspēju ilgtermiņā¹². To papildina divi Komisijas dienestu darba dokumenti, kuros sniegts papildu datu aptvērums un analīze saistībā ar minētajiem KPI, pārskats par atsevišķu globālo dalībnieku noturības pasākumiem un rūpniecisko ekosistēmu monitorings. Šos elementus papildina vienotā tirgus un konkurētspējas rezultātu apkopojums, kurā ietverti vēl 150 citi rādītāji¹³.

Ziņojumā ir identificētas priekšrocības, uz kurām balstīties, un trūkumi, kas jānovērš. Tas sākas ar vienotā tirgus darbības novērtējumu un turpinās ar ES konkurētspējas novērtējumu saskaņā ar trim Konkurētspējas kompasas asīm. Tajā analizēts ES panāktais progress inovācijas plaisas novēršanā. Ziņojumā ir arī izklāstīts pašreizējais stāvoklis attiecībā uz virzītājspēkiem,

⁵ Bijušais premjerministrs Enriko Leta, [“Daudz vairāk nekā tirgus”](#).

⁶ Bijušais premjerministrs Mario Dragi, [“Eiropas konkurētspējas nākotne. Konkurētspējas stratēģija Eiropai”](#).

⁷ Bijušais prezidents Sauli Nīniste, [“Stiprinot Eiropas Savienības noturību pret neskaidrībām nākotnē”](#).

⁸ Uzņēmēju aicinājumi ietver, piemēram, [Antverpenes deklarāciju par Eiropas rūpniecības kursu](#).

⁹ Šā gada ziņojumā nav izmantota 17+2 KPI struktūra, kā tas bija 2024. gada ziņojumā par vienoto tirgu un konkurētspēju, taču tā ir papildināta ar dažiem citiem elementiem, lai padziļinātu analīzi būtiski svarīgās jomās.

¹⁰ [Paziņojums “Vienotajam tirgum 30 gadi” \(COM\(2023\) 162\)](#).

¹¹ [Eiropadomes 2022. gada decembra sanāksmes secinājumos](#) Komisija tika aicināta nākt klajā ar ES līmeņa stratēģiju konkurētspējas un produktivitātes veicināšanai.

¹² [Paziņojums “ES ilgtermiņa konkurētspēja: skatījums pēc 2030. gada” \(COM\(2023\) 168\)](#).

¹³ Eiropas Komisija, Vienotā tirgus rezultātu apkopojums.

kas veicina rūpniecības dekarbonizāciju un ieguldījumus. Visbeidzot, ziņojumā aplūkots progress ekonomiskās drošības stiprināšanā un atkarības mazināšanā.

1. IEDAĻA. Funkcionējošs vienotais tirgus

KPI	Kas tiek mērīts	Mērķrādītā	Jaunākā ES vērtība
1. KPI: Darba ražīgums	IKP par vienu nostrādāto stundu PPP izteiksmē		77,8 % no ASV līmeņa (2023. g.) 74,2 % no ASV līmeņa (2022. g.)
2. KPI: Integrācija vienotajā tirgū	ES IKP daļa, ko veido tirdzniecība starp ES dalībvalstīm		23,8 % precēm (2023. g.) 26,0 % precēm (2022. g.) 7,6 % pakalpojumiem (2023. g.) 7,8 % pakalpojumiem (2022. g.)
3. KPI: Neatbilstības īpatsvars	Ar to mēra to dalībvalstu transponēto ES Vienotā tirgus direktīvu īpatsvaru, par kuru nepareizu transponēšanu Komisija ir sākusī pārkāpuma procedūru.	<0,5 %	0,9 % (2024. g.) 1,1 % (2023. g.)
4. KPI: Vai viegli panākt normatīvo atbilstību	Vai viegli panākt normatīvo atbilstību, pamatojoties uz apsekojuma datiem, uzņēmumiem sniedzot atbildes uz jautājumu "Cik viegli jūsu valstī uzņēmumiem ir ievērot valdības noteikumus un administratīvās prasības (piemēram, atļaujas, ziņošana, tiesību akti)? (1 = ļoti sarežģīti; 7 = ļoti viegli)" Pasaules Ekonomikas foruma Globālās konkurētspējas indeksa apsekojumā.		3,87 (2023. g.) 3,80 (2022. g.)

Apzīmējums	Situācija uzlabojusies	Situācija stabila	Situācija pasliktinājusies
------------	------------------------	-------------------	----------------------------

Labi funkcionējošs vienotais tirgus ir galvenais ražīguma pieauguma veicinātājs, jo tas nodrošina lielu pieprasījuma apjomu un diversificētus piegādes avotus. Tas nodrošina plašas iespējas uzņēmumiem attīstīt inovācijas un panākt izaugsmi. Viena no tirgus pamatvērtībām ir stabila vide, kuras pamatā ir tiesiskums. Tiesiskuma ievērošanai ir būtiska nozīme vienotā tirgus darbībā, nodrošinot stabilu darbības vidi, kas sniedz ES un tās dalībvalstīm globālas konkurences priekšrocības. Tiesiskums nodrošina uzņēmējdarbības vidi, kurā tiesību akti tiek piemēroti efektīvi un vienādi, kurā uzņēmumi var strādāt citā dalībvalstī ar tādiem pašiem nosacījumiem kā vietējie uzņēmumi un kurā budžets tiek tērēts pārredzami un objektīvi.

Vienotā tirgus integrācija virzās uz priekšu, ES iekšējai tirdzniecībai pēdējās desmitgadēs uzrādot pieaugošu tendenci. Preču pārrobežu tirdzniecība Eiropas Savienībā palielinājās no nedaudz vairāk nekā 20 % no ES IKP 2018. gadā līdz 23,8 % pašlaik (2. KPI). Situācija pakalpojumu integrācijas jomā ir neviendabīgāka – tā pieaug daudz lēnāk un no daudz zemāka līmeņa, proti, no aptuveni 7 % no IKP līdz 7,8 % tajā pašā laikposmā. 2023. gadā bija vērojams būtisks kritums attiecībā uz precēm un neliels kritums attiecībā uz pakalpojumiem¹⁴, taču tas joprojām ievērojami pārsniedz pirmspandēmijas līmeni. Nesenā preču tirdzniecības vērtības krituma būtisku daļu var sasaitīt ar enerģijas cenu kritumu, kas samazināja tirgto preču cenas, taču samazinājās arī faktiskie tirdzniecības apjomi. Šobrīd var būt pārāgi izdarīt

¹⁴ Papildus acīmredzamajai cenu ietekmei pastāv vairāki iemesli, kas, iespējams, ir kavējuši ES iekšējo tirdzniecību, tai skaitā tādi aspekti kā globālo vērtības ķēžu pieaugoša nozīme, ģeopolitiskā spriedze, strukturālas pārmaiņas ES ekonomikā, piemēram, ražošanas apjoma samazināšanās un pakalpojumu apjoma pieaugums, Apvienotās Karalistes lēmums izstāties no ES un pastāvīgi šķēršļi tirdzniecībai un ieguldījumiem, piemēram, ar tarifiem nesaistīti šķēršļi un regulējuma atšķirības.

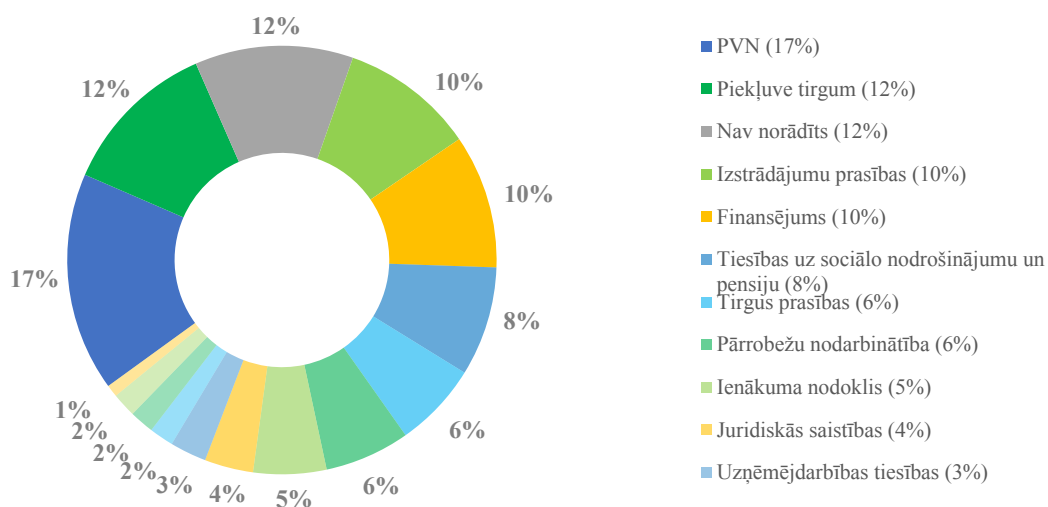
pārliecinošus secinājumus par šīm tendencēm – nākotnes dati sniegs papildu pierādījumus.

1.1 Šķēršļi vienotajā tirgū

Gadu gaitā ES ir novērsusi daudzus šķēršļus tirdzniecībai vienotajā tirgū, taču vienlaikus joprojām parādās jauni šķēršļi un sadrumstalotības avoti. Vienotā tirgus šķēršļu izsekotājs¹⁵, kā arī Eiropas Apaļā galda rūpniecības jautājumos¹⁶, *Eurochambres*¹⁷ un citu ieinteresēto personu veiktā analīze liecina par tendenci šiem šķēršļiem pieaugt. Uzraudzība no dažādām perspektīvām ir nepieciešama, lai noteiktu pienācīgus politikas risinājumus šo šķēršļu mazināšanai.

Pakalpojumu jomā vienotajā tirgū joprojām valda sadrumstalotība, ko rada regulatīvo un administratīvo šķēršļu apvienojums. Nozīmīgākie regulatīvie šķēršļi ir juridiskās prasības attiecībā uz piekļuvi reglamentētām profesijām un attiecībā uz uzņēmumiem, kas var sniegt pakalpojumus, kā arī atšķirīgi tiesību akti nodarbinātības un nodokļu jomā. Administratīvie šķēršļi ietver sarežģītas deklarēšanas prasības attiecībā uz darba ņēmēju norīkošanu darbā un sociālā nodrošinājuma seguma apliecināšanu. Uzņēmējdarbības tiesību sarežģītība un atšķirības starp dažādu dalībvalstu noteikumiem, ko piemēro, dibinot jaunu uzņēmumu vai reģistrējot meitasuzņēmumu, joprojām ir šķērslis tādu pakalpojumu sniegšanai, kas ir atkarīgi no to klientu fiziska tuvuma.

2. attēls. Paziņotie šķēršļi, 15 biežāk sastopamās šķēršļu kategorijas.

Avots: Vienotā tirgus šķēršļu izsekošanas infopanelis, izmantojot “Your Europe”, MVU atsauksmju aptauju, SOLVIT un “Tavs Eiropas padomdevējs” (YEA) datus, laikposmā no 2022. gada līdz 2024. gada oktobrim.

Preču pārrobežu aprītē ES iekšienē bieži ir vērojami dažāda veida šķēršļi, par ko liecina Vienotā tirgus šķēršļu izsekotāja dati. Piemēram, valstu prasības attiecībā uz iepakojumu un marķējumu liek ražotājiem izgatavot produktus, kas pielāgoti konkrētām dalībvalstīm, nevis apkalpot visu vienoto tirgu. Arī preču piekluve tirgum tiek pakļauta spiedienam, ko rada juridiski un administratīvi šķēršļi ienākšanai tirgū, tai skaitā apstiprinājumu un atļauju saņemšanas prasības. Ieinteresētās personas regulāri ziņo par neregulatīviem šķēršļiem,

¹⁵ Vienotā tirgus šķēršļu izsekotājs ir rīks, kas izveidots saskaņā ar [Regulu par vienotu digitālo vārteju](#), lai no iedzīvotājiem un uzņēmumiem vāktu datus par šķēršļiem vienotajā tirgū: [Vienotā tirgus šķēršļu izsekotājs](#).

¹⁶ [Vienotais tirgus – Šķēršļu apkopojums – 2024. gada 13. februāris](#).

¹⁷ *Eurochambres* vienotā tirgus apsekojums: [Šķēršļu pārvarēšana, risinājumu izstrāde](#).

piemēram, teritoriālajiem piegādes ierobežojumiem¹⁸ (sk. 1.4. iedaļu par preču brīvu apriti). Viens no šķēršļiem attiecībā uz precēm ir tas, kādā veidā ražotāju paplašinātas atbildības shēmu prasības samazina piekļuvi tirgum. Arī tirgus prasības, ko dalībvalstis noteikušas nesaskaņotu preču savstarpējai atzīšanai un otrreizējo izejvielu eksportam, transportēšanai un izmantošanai, ir vēl vairāk sadrumstalojušas vienoto tirgu. 2. attēlā ir sniegts pārskats par 15 galvenajiem šķēršļiem, par kuriem ziņots Vienotā tirgus šķēršļu izsekotāja vietnē.

1.2 Īstenošana un izpilde vienotajā tirgū

ES dalībvalstis un Komisija ir kopīgi atbildīgas par ES tiesību aktu izpildi, tai skaitā par vienotā tirgus noteikumu izpildi un cilvēku tiesību ievērošanu. Komisijas darbs atbilstības nodrošināšanas jomā ietver trīs galvenos aspektus: pastiprināt šķēršļu novēršanu, sadarbību ar dalībvalstīm un koriģējošus izpildes pasākumus.

Attiecībā uz izpildes panākšanas preventīvo aspektu Komisija cieši sadarbojas ar dalībvalstīm, lai nodrošinātu esošo paziņošanas mehānismu efektīvu īstenošanu un to pārredzamību. Reaģējot uz dalībvalstu lūgumu, Komisija ir izveidojusi un turpina izstrādāt vienotu paziņošanas kontaktpunktu – tiešsaistes platformu, kas sniedz pārskatu par dažādām paziņošanas procedūrām, kuras izriet no nozaru tiesību aktiem un attiecas uz vienoto tirgu, un nodrošina vienkāršu piekļuvi tām.

Vienotā tirgus noteikumu izpildes panākšanas darba grupa (SMET) veicina kopīgas atbildības apziņu starp Komisiju un dalībvalstīm, lai pienācīgi īstenotu ES noteikumus un sadarbotos ar mērķi novērst konkrētus šķēršļus vienotajā tirgū. SMET ziņojumā¹⁹ ir sniegts visaptverošs pārskats. Pēdējos pāris gados sasniegto rezultātu piemēri ir vairāk nekā 90 administratīvo šķēršļu likvidēšana atļauju piešķiršanai vēja un saules enerģijas izmantošanai un atbalsts piecu atļauju piešķiršanas paraugpraksi ieviešanai, kas palīdz palielināt ieguldījumus atjaunīgajā enerģijā. Sadarbība SMET grupā arī samazināja IBAN diskrimināciju piecās jomās (nodokļi, sociālie maksājumi, pensijas, veselības aprūpes maksājumi un telekomunikācijas). Turpinās jaunu SMET projektu identificēšana citās jomās, piemēram, digitālo pakalpojumu, iepakojuma un marķēšanas prasību, kā arī savstarpējās atzīšanas jomā²⁰.

Attiecībā uz vienotā tirgus noteikumu izpildes korektīvo aspektu situācija pastāvīgi uzlabojas. Saskaņā ar vienotā tirgus rezultātu apkopojumu²¹ vēl vairāk ir samazinājies to vienotā tirgus noteikumu pārkāpuma lietu skaits (par 6 % pēdējā gada laikā), kuras Komisija ir uzsākusi pret ES dalībvalstīm par to, ka tās nav pienācīgi īstenojušas ES tiesību aktus²². Pārkāpumu skaits katrā dalībvalstī ievērojami atšķiras, un nozares, uz kurām attiecas lielākā daļa vienotā tirgus noteikumu pārkāpuma lietu, ir vide (35 %), transports (17 %) un enerģētika (12 %). Komisija arī turpina piemērot ES konkurences tiesību aktus, kuru mērķis ir novērst konkurenci ierobežojošu uzņēmumu rīcību, kas rada šķēršļus vienotā tirgus pienācīgai darbībai. Eiropas Savienības Tiesa uzskata, ka privātpersonas var pieprasīt finansiālu kompensāciju, ja dalībvalsts nopietni pārkāpj ES tiesību aktus.

¹⁸ Teritoriālie piegādes ierobežojumi ir šķēršļi, ko piegādes ķēdē rada privātie piegādātāji un kas var ietekmēt mazumtirgotājus vai vairumtirgotājus. Tie var kavēt vai ierobežot mazumtirgotāju vai vairumtirgotāju spēju iegādāties preces citās ES valstīs, kas nav to reģistrācijas valsts, un/vai liegt tiem izplatīt (t. i., tālākpārdot) preces uz citām ES valstīm, kas nav to reģistrācijas valsts.

¹⁹ [Eiropas Komisija, SMET ziņojums.](#)

²⁰ [SMET ziņojums.](#)

²¹ [Vienotā tirgus rezultātu apkopojums.](#)

²² [Vienotā tirgus rezultātu apkopojums.](#) Lai gan salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu tika sāktas par 25 % vairāk jaunu lietu (172 lietas salīdzinājumā ar 138 lietām iepriekš), neizskatīto pārkāpuma lietu skaits ir samazinājies.

Neatbilstības īpatsvars lēnām samazinās salīdzinājumā ar iepriekšējiem augstajiem rādītājiem, taču joprojām nesasniedz ES mērķrādītāju²³. To mēra kā to dalībvalstu transponēto ES Vienotā tirgus direktīvu īpatsvaru, par kuru nepareizu transponēšanu Komisija ir sākusī pārkāpuma procedūru (3. KPI). Pēc tam, kad neatbilstības īpatsvars ievērojami palielinājās no 0,8 % 2018. gadā līdz 1,4 % 2020. gadā, kas bija visaugstākais rādītājs, pašlaik tas lēnām samazinās, 2023. gadā pazeminoties līdz 0,9 %. Tomēr tas joprojām ievērojami pārsniedz ES 0,5 % mērķi.

Iekšējā tirgus ārkārtējā stāvokļa un noturības akts²⁴ stiprina gatavību krīzēm un reaģēšanu uz tām, novēršot piegādes ķēžu darbības traucējumus un uzlabojot koordināciju starp dalībvalstīm. Komisija īsteno ārkārtas rīcības plānus, kas ietver krīzes simulācijas un uzlabotus saziņas rīkus, lai nodrošinātu vienotā tirgus netraucētu darbību iedzīvotājiem, uzņēmumiem un valdībām.

1.3 Pārrobežu pakalpojumu sniegšana vienotajā tirgū

Pakalpojumu nozare veido aptuveni 70 % no ES IKP un nodarbinātības rādītājiem²⁵, tomēr pakalpojumu vienotā tirgus darbības rādītāji joprojām ir zemāki par potenciāli iespējamajiem rādītājiem. Pārrobežu pakalpojumu tirdzniecības rādītāji sasniedz vien trešdaļu no preču tirdzniecības rādītājiem²⁶ un, atšķirībā no prešu tirdzniecības, nav lielāki par pakalpojumu tirdzniecības apjomu ar valstīm ārpus ES. Arī darba ražīguma pieaugums pakalpojumu jomā saglabājas zems²⁷ un negatīvi ietekmē gan pašas pakalpojumu nozares, gan ES ražošanas nozaru konkurētspēju, jo pakalpojumi nodrošina gandrīz 40 % no pievienotās vērtības ražošanas jomā²⁸.

Saskaņā ar Pakalpojumu direktīvu, kuras mērķis ir novērst šķēršļus ieguldījumiem un tirdzniecībai pārrobežu pakalpojumu jomā, dalībvalstīm ir sniegta ievērojama brīvība noteikt pašām savus noteikumus. Tādēļ valstu noteikumi ir ļoti atšķirīgi. Lai gan konkrētas valstu prasības var būt pamatotas un samērīgas, lai sasniegtu leģitīmus sabiedrības interešu mērķus, tās rada šķēršļus profesionāļiem un uzņēmumiem, kas vēlas piedāvāt pakalpojumus citās ES dalībvalstīs. Komisija lēš, ka, neraugoties uz regulatīvo šķēršļu sākotnējo samazinājumu pēc Pakalpojumu direktīvas transponēšanas, aptuveni 60 % no šiem šķēršļiem ir tāda paša veida kā pirms 20 gadiem²⁹, turklāt savstarpējā atzīšana ir visai ierobežota.

Pakalpojumu nozares, piemēram, būvniecība un mazumtirdzniecība, ir ekonomiski nozīmīgas, taču to sniegums ir zemāks par potenciāli iespējamo³⁰. Jaunu mājokļu piedāvājumu un Eiropas ēku fonda renovāciju palēnina sarežģīta regulatīvā un administratīvā vide, kurā pastāv lielas atšķirības ne tikai starp dalībvalstīm, bet arī pašās dalībvalstīs, kas

²³ Eiropas Komisija, [Vienotā tirgus rezultātu apkopojums](#).

²⁴ [Iekšējā tirgus ārkārtējā stāvokļa un noturības akts](#).

²⁵ [Vienotā tirgus rezultātu apkopojums. "Piekļuve pakalpojumiem un pakalpojumu tirgiem"](#).

²⁶ Tas galvenokārt ir saistīts ar 1.1. iedaļā minētajiem šķēršļiem, piemēram, prasībām attiecībā uz to profesiju un uzņēmumu regulējumu, kuri drīkst sniegt pakalpojumus, atšķirīgiem tiesību aktiem nodarbinātības un nodokļu jomā, sarežģītām deklarēšanas prasībām attiecībā uz darba ņēmēju norīkošanu darbā un sociālā nodrošinājuma seguma apliecināšanu.

²⁷ [ECB, Eurostat](#). ES darba ražīguma pieaugums pakalpojumu jomā ir mazāks nekā ražošanas jomā (0,96 % salīdzinājumā ar 1,55 % laikposmā no 2010. līdz 2019. gadam). Arī ES darba ražīguma pieaugums stundā pakalpojumu jomā atpaliek no ASV rādītāja (3,8 % pieaugums salīdzinājumā ar 12,4 % laikposmā no 2019. līdz 2024. gadam).

²⁸ [ECSIP konsorcijs](#), Pētījums par rūpniecības un pakalpojumu nozares savstarpējo saikni produktivitātes un vērtības radīšanas ziņā.

²⁹ [Vienotajam tirgum 30 gadi – novērtējums un nākotnes perspektīvas](#); [Eiropas Biznesa konfederācija, Piemēri par vienotā tirgus šķēršļiem uzņēmumiem – 2023. gads](#).

³⁰ Piemēram, būvniecība nodrošina 11 % no ES IKP, bet veido tikai 1 % no ES iekšējās pakalpojumu tirdzniecības apjoma. Darba ražīgums stundā būvniecības nozarē ir aptuveni 35 EUR stundā, kas ir par 30 % mazāk nekā ražošanas jomā.

ierobežo būvniecības pakalpojumu pārrobežu sniegšanu. Citi piemēri ir ierobežojumi mazumtirdzniecības uzņēmumiem un ikdienas mazumtirdzniecības darbībām, kas būtiski traucē veidot labāk funkcionējošu mazumtirdzniecības nozari, radot plašāku ietekmi gan visā piegādes ķēdē, gan uz patērētājiem.

Dalībvalstis ierobežo piekļuvi vairāk nekā 5700 reglamentētām profesijām ES³¹, kas veido aptuveni 22 % no darbaspēka³². Darbaspēka īpatsvars reglamentētās profesijās dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras – no 14 % Dānijā līdz 33 % Vācijā³³. Profesiju regulējums var aizsargāt vispārējas nozīmes mērķus, tomēr tā rezultātā vietējiem un citu ES dalībvalstu pilsoņiem var tikt liegts strādāt šajās profesijās, ja vien viņi neatbilst valsts tiesību aktu prasībām. Aplūkojot to profesiju kopumu, kurās uzņēmumi parasti nodarbina ārvalstu pilsoņus, piemēram, grāmatvežus, arhitektus, inženierus un juristus, piekļuves ierobežotības pakāpe ir ļoti atšķirīga – dažas dalībvalstis nenosaka nekādas ierobežojumus, savukārt citas būtiski ierobežo ārvalstu valstspiederīgo iespējas strādāt šajās profesijās³⁴.

Ja dalībvalsts reglamentē profesiju, uz citu dalībvalstu pilsoņiem attiecas procedūra viņu profesionālās kvalifikācijas atzīšanai. Tā kā saskaņā ar Profesionālo kvalifikāciju direktīvu³⁵ šādas procedūras jau ir izveidotas, vairāk nekā 90 % no gandrīz 1 miljona kvalifikācijas atzīšanas pieprasījumu bija pozitīvs rezultāts³⁶. Tomēr iedzīvotāji saskaras ar praktiskām problēmām, mēģinot panākt savas profesionālās kvalifikācijas atzīšanu³⁷. Pastāvīga problēma ir arī trešo valstu valstspiederīgo kvalifikāciju lēna un neefektīva atzīšana, kas kavē mobilitāti, veicina pārkvalificētību un ierobežo integrāciju ES darba tirgū. Komisija cenšas rast iespējamus risinājumus, kā paātrināt un vienkāršot profesionālo kvalifikāciju atzīšanas sistēmu.

Lai gan deklarācijas par darba ņēmēju norīkošanu darbā var būt pamatoti nepieciešamas, lai aizsargātu viņu tiesības, tās ir būtisks administratīvs šķērslis pagaidu pārrobežu pakalpojumu sniegšanai. Komisija sadarbojas ar dalībvalstu iestādēm Vienotā tirgus noteikumu izpildes panākšanas darba grupā, lai nodrošinātu pamatotus un samērīgus deklarēšanas pienākumus. Komisija ir arī ierosinājusi regulu, kas paredzēta, lai izveidotu vienotu brīvprātīgu digitālo portālu, kas būtu savienots ar Iekšējā tirgus informācijas sistēmu (IMI), ar mērķi vienkāršot deklarāciju par darba ņēmēju norīkošanu darbā iesniegšanu³⁸. Tas ļautu uzņēmumiem iesniegt deklarācijas par norīkojumu vienā vietā attiecībā uz visām ES valstīm, izmantojot publisko saskarni, un samazinātu administratīvo slogu uzņēmumiem un valstu iestādēm, vienlaikus aizsargājot arī darba ņēmēju tiesības.

Pasta nozare saskaras ar problēmām, kas saistītas ar vēstuļu pasta piegādes apjoma strukturālo samazināšanos un vienības izmaksu pieaugumu, kas rada spiedienu uz universālā pakalpojuma izmaksām. Pasta pakalpojumu nozare ir būtiski svarīga ekonomikai

³¹ [Reglamentēto profesiju datubāze.](#)

³² [Profesiju regulējuma prevalences un ietekmes uz darba tirgu mērīšana ES.](#)

³³ Turpat.

³⁴ Eiropas Komisija, [Vienotā tirgus rezultātu apkopojums](#), “Šķēršļi piekļuvei profesionālo pakalpojumu tirgiem”; ES ierobežotības indikatora (EURI) datubāze.

³⁵ [Profesionālo kvalifikāciju direktīva.](#)

³⁶ [Reglamentēto profesiju datubāze.](#)

³⁷ Lai gan automatiskās atzīšanas procedūras, kuru pamatā ir saskaņotas minimālās apmācības prasības vai profesionālā pieredze, attiecas uz konkrētām profesijām un nozarēm, to darbības joma praksē ir pārāk ierobežota, un bieži vien procedūras joprojām ir sarežģītas norit lēni.

³⁸ [Komisijas priekšlikums](#) (2024. gada 13. novembris), ar ko izveido vienotu digitālo deklarāciju portālu.

un vienotajam tirgum, jo tā veido 0,8 % no ES IKP un tajā ir nodarbināti 1,65 miljoni cilvēku. Jauni tirgus dalībnieki, jo īpaši e-komercijas giganti, grauj konkurenci paku piegādes jomā. Saskaņā ar nesenu veiktu pētījumu³⁹ šī nozare saskaras ar tādām problēmām kā aizvien pieaugoša regulējuma sadrumstalotība un atšķirīgi kvalitātes līmeņi.

1.4 Preču pārrobežu aprīte vienotajā tirgū

Jaunais tiesiskais regulējums ir uzlabojis konsekvenci ES tiesību aktos par produktiem, taču problēmas pastāv. Jaunais tiesiskais regulējums, kas aptver tādus produktus kā baterijas, mašīnas un individuālie aizsardzības līdzekļi⁴⁰, attiecas uz aptuveni 80 % rūpnieciskās ražošanas un 74 % ES iekšējās ražošanas. Tomēr jaunā tiesiskā regulējuma 2022. gada izvērtējumā atklājās steidzami risināmi jautājumi, tai skaitā iespējamā ārvalstu ietekme, nelikumīga prakse un nepilnības digitalizācijas un aprītes ekonomikas ieviešanā. Šo problēmu risināšana ir būtiski svarīga, lai nodrošinātu saskaņotību un samazinātu izmaksas ekonomikas dalībniekiem un iestādēm.

Preču brīva aprīte ir apdraudēta, ja produkti neatbilst veselības, drošības un ilgtspējas prasībām. ES tirgus uzraudzības sistēmas mērķis ir novērst šo problēmu, un tā attiecas uz visām nepārtikas precēm, kurām piemēro saskaņošanas tiesību aktus. Šie produkti veido aptuveni divas trešdaļas no ES iekšējās preču tirdzniecības. Komisija atbalsta un koordinē to valsts iestāžu darbības, kuras pārbauda ES tirgū laisto produktu atbilstību, un finansē 36 notiekošas kopīgas izpildes panākšanas darbības dažādās produktu nozarēs, uz kurām attiecas Savienības saskaņošanas tiesību akti. 2024. gadā izpildiestādes reģistrēja vairāk nekā 36 916 izmeklēšanas lietas attiecībā uz nepārtikas precēm un vairāk nekā 23 389 gadījumos veica pasākumus, lai aizsargātu patērētājus un nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem.

Jaunās tendences starptautiskajā e-komercijā un piegādes ķēžu konfigurācijas izmaiņas rada spiedienu uz muitas kontroles, tirgus uzraudzības un patērētāju aizsardzības iestādēm. ES ievesto e-komercijas paku skaits palielinājās no 1,1 miljarda 2022. gadā līdz 2,2 miljardiem 2023. gadā, un paredzams, ka 2024. gadā tas sasniegs 4 miljardus. 2023. gadā pie ES robežām un vienotajā tirgū tika aizturēti aptuveni 152 miljoni viltotu preču, kas ir ievērojams pieaugums, salīdzinot ar 86 miljoniem 2022. gadā⁴¹. Ir veikti nozīmīgi pasākumi, lai novērstu to, ka neatbilstīgas preces nonāk vienotajā tirgū, tai skaitā izmantojot pārdošanu tiešsaistē. Tie ietver Tirgus uzraudzības regulas⁴² īstenošanu, ko atbalsta ES produktu atbilstības tīkls, Ražojumu vispārējā drošuma regulas⁴³ pieņemšanu, lai stiprinātu produktu drošuma noteikumus, un priekšlikumus ES muitas savienības reformai, lai efektīvāk kontrolētu produktu importu. Turklāt Komisija veic pasākumus saskaņā ar Digitālo pakalpojumu aktu.

Teritoriālie piegādes ierobežojumi mazumtirdzniecībā un vairumtirdzniecībā sadrumstalo vienoto tirgu, ierobežo patērētāju izvēli un veicina būtiskas cenu atšķirības

³⁹ [Iekšējais tirgus, rūpniecība, uzņēmējdarbība un MVU – pasta pakalpojumi.](#)

⁴⁰ Baterijas: [Regula \(ES\) 2023/1542](#); mašīnas: [Regula \(ES\) 2023/1230](#); individuālie aizsardzības līdzekļi: [Regula \(ES\) 2016/425](#).

⁴¹ Tas rada īpašas problēmas produktu drošuma un tirgus uzraudzības jomā, jo no visiem ES teritorijā identificētajiem bīstamajiem produktiem aptuveni ¾ ir no valstīm ārpus ES, un ne uz visām patērētāju precēm attiecas prasība, ka ES teritorijā ir jābūt atbildīgajai personai, ar kuru var sazināties, lai veiktu koriģējošus pasākumus. Tas negatīvi ietekmē vienlīdzīgus konkurences apstākļus ES.

⁴² [Regula \(ES\) 2019/1020](#).

⁴³ [Regula \(ES\) 2023/988](#).

visā ES⁴⁴. Šos ierobežojumus nosaka lieli zīmolu ražotāji, lai mazumtirgotājiem būtu ļoti grūti vai neiespējami iegādāties produktus vienā dalībvalstī un pārdot tos tālāk citā dalībvalstī. Lai gan konkurences tiesības ir efektīvs instruments sodīšanai par šādu praksi⁴⁵, daudzi šādas prakses gadījumi tomēr neietilpst to darbības jomā⁴⁶. Lai rastu risinājumus šai problēmai, Komisija kopā ar dalībvalstīm uzsāka faktu vākšanas pasākumu *SMET* ietvaros un plāno sākt dialogu ar attiecīgajām nozares ieinteresētajām personām (mazumtirgotājiem un vairumtirgotājiem, ražotājiem, patērētājiem).

Saskaņoti tehniskie standarti veicina preču brīvu apriti, nodrošinot, ka produkti atbilst drošuma, kvalitātes un veiktspējas prasībām visās dalībvalstīs. *CE* zīme norāda, ka produkti atbilst ES saskaņotajiem tiesību aktiem par produktiem, ļaujot tos pārdot visā Eiropā. Standarti samazina šķēršļus tirdzniecībai, nodrošina produktu sadarbību un uzlabo Eiropas uzņēmumu konkurētspēju. Standartizācijas satvaram dažkārt pietrūkst īstenošanas ātruma un elastības, jo īpaši attiecībā uz jaunām vērtības ķēdēm zaļās un digitālās pārkārtošanās vajadzībām. Ir būtiski svarīgi veicināt standartu ātru izstrādi un ES rūpniecības nozares līdzdalību darbā pie standartizācijas pieprasījumu izskatīšanas jomās, kas ir svarīgas ES konkurētspējai. Šādas prioritārās jomas tiek noteiktas katru gadu, izmantojot Savienības gada darba programmu Eiropas standartizācijai⁴⁷. Komisija pašlaik izvērtē Eiropas standartizācijas tiesisko regulējumu, lai noteiktu turpmāko rīcību.

Regulas par tekstilizstrādājumu marķēšanu izvērtējums liecina par marķēšanas prasību skaita pieaugumu. Prasību pieaugums palielina klientiem sniegtās informācijas sarežģītību un sadrumstalo vienoto tirgu. Tajā arī secināts⁴⁸, ka spēkā esošais tiesiskais regulējums Eiropas līmenī neaptver ar reciklēšanu saistītu informāciju un marķējumu, kas nav noformēts fiziskā formā, t. i., digitālo marķējumu.

1.5 Regulatīvais slogs vienotajā tirgū

Uzņēmumi uzskata, ka regulatīvais slogs Eiropā ir pārāk liels, jo 32 % ES uzņēmumu norāda, ka regulējums ir “būtisks šķērslis” to ieguldījumu darbību veikšanai. Vēl 34 % ES uzņēmumu uzskata, ka regulējums ir mazāk būtisks šķērslis, kas nozīmē, ka kopumā divas trešdaļas uzņēmumu uzskata, ka pārēmīga regulējuma dēļ ieguldījumu veikšana ir traucēta⁴⁹. Salīdzinājumam – tikai 21 % uzņēmumu ASV norāda, ka “uzņēmējdarbības noteikumi” ir būtisks šķērslis ieguldījumiem. Salīdzinājumā ar pagājušo gadu ES uzņēmumu priekšstats par valdības regulējuma slogu kopumā ir bijis stabils, nedaudz uzlabojoties no 3,4 2019. gadā līdz 3,9 2023. gadā⁵⁰, lai gan tas joprojām tiek uzskatīts par pārāk apgrūtināšu (sk. 4. *KPI*).

41 % uzņēmumu uzskata, ka liels regulatīvais slogs ir galvenais riska faktors, kas negatīvi ietekmē ES kā ārvalstu tiešo ieguldījumu (ĀTI) vietas pievilcību⁵¹. Tas daļēji var izskaidrot

⁴⁴ Neatkarīgā pētījumā, ko Eiropas Komisijas uzdevumā veica 2020. gadā, tika lēsts, ka gadījumā, ja teritoriālie piegādes ierobežojumi tiktu novērsti, patērētāji, iegādājoties konkrētus produktus, varētu ietaupīt līdz 14,1 miljardam EUR gadā.

⁴⁵ Komisija 2024. gada 23. maijā uzņēmumam *Mondelez* uzlika sodu 337,5 miljonu EUR apmērā par šokolādes, cepumu un kafijas produktu pārrobežu tirdzniecības kavēšanu. Vēl pirms tam 2019. gadā Komisija piemēroja uzņēmumam *AB InBev* naudas sodu 200 miljonu EUR apmērā par alus pārrobežu tirdzniecības ierobežošanu.

⁴⁶ ES konkurences tiesības ir piemērojamas tikai tad, ja teritoriālie piegādes ierobežojumi ir iekļauti pret konkurenci vērstos nolīgumos vai ja tos vienpusēji piemēro dominējošais tirgus dalībnieks.

⁴⁷ [Savienības 2024. gada darba programma Eiropas standartizācijai](#).

⁴⁸ [Regulas \(ES\) Nr. 1007/2011 pārskatīšana](#). Piemēri: “Turklāt tiek izstrādātas jaunas šķiedras gan ar to pieaugošu sarežģītību, gan aizvien lielākos tempos, un strauji kļūst pieejamas jaunas reciklēšanas tehnoloģijas, kam nepieciešama labāka šķiedru identifikācija”, “digitālās marķēšanas tehnoloģijas tagad ir viegli pieejamas un cenas ziņā pieņemamas”.

⁴⁹ EIB, [Šķēršļi ieguldījumiem ES](#).

⁵⁰ Skalā no 1 līdz 7, kur 1 = ļoti sarežģīti un 7 = ļoti viegli.

⁵¹ Ernst & Young, [Europe Attractiveness Survey 2024](#).

to, ka ES daļa pasaules ĀTI plūsmās ir ievērojami samazinājusies no 36 % (2019. gadā) līdz 4 % (2023. gadā)⁵². Regulatīvais slogs īpaši apgrūtināošs ir MVU. 28 % ES MVU ziņo, ka vairāk nekā 10 % to darbinieku ir pieņemti darbā, lai izvērtētu un izpildītu regulatīvās prasības un standartus⁵³. Piemēram, atļauju piešķiršanas procedūras jaunām vai modernizētām ražotnēm var būt laikietilpīgas un dārgas un var ietvert mijiedarbību ar daudzām publiskās pārvaldes iestādēm. Vēl citas jomas, ko uzņēmumi atkārtoti minējuši kā īpaši apgrūtināošas, ir darba ņēmēju norīkošana, korporatīvo ilgtspējas ziņu sniegšana un tiesību akti ķīmisko vielu jomā.

1.6 Digitālie rīki vienotajam tirgum

Ekonomikas dalībnieki ziņo par grūtībām, kas saistītas ar piekļuvi informācijai un administratīvo formalitāšu kārtošānā tiešsaistē. Saskaņā ar jaunākajiem apsekojumiem⁵⁴ būtiskas problēmas ir, piemēram, grūtības piekļūt informācijai par noteikumiem un prasībām un pārāk sarežģītas administratīvās procedūras. Šīs problēmas risināšanai digitālie rīki var atvieglot piekļuvi un samazināt administratīvo slogu. Piemēram, vienotā digitālā vārteja ir ES e-pārvaldes iniciatīva, kas jau kalpo kā vienas pieturas aģentūra iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kuri vēlas strādāt, mācīties vai veikt uzņēmējdarbību citā ES valstī. Tās darbības joma tiek pakāpeniski paplašināta, iekļaujot papildu jomas un likumdošanas iniciatīvas⁵⁵. Tomēr joprojām ir vajadzīgs ievērojams progress, jo īpaši attiecībā uz to, lai procedūras būtu piekļūstamas pārrobežu lietotājiem.

Sadrumstalota sadarbība starp dalībvalstu iestādēm un Eiropas Komisiju var apdraudēt ES tiesību aktu efektīvu īstenošanu. Iekšējā tirgus informācijas sistēmai (*IMI*) ir svarīga nozīme sadarbības un ātras apmaiņas veicināšanā starp vairāk nekā 12 000 publisko iestāžu visā Eiropā. Pagājušajā gadā *IMI* iekļāva reglamentēto profesiju datubāzi. Papildu *IMI* izmantošanas veidi, piemēram, ierosinātā vienota digitālā portāla izveide deklarāciju iesniegšanai par darba ņēmēju norīkošanu darbā, varētu vēl vairāk samazināt administratīvo slogu.

Elektronisko rēķinu nekonsekventa ieviešana vēl vairāk sarežģī uzņēmumu administratīvos procesus, jo īpaši publiskā iepirkuma procesos. Ar Direktīvu par elektroniskajiem rēķiniem publiskā iepirkuma procedūrās⁵⁶ visas līgumslēdzējas iestādes Eiropā tiek pilnvarotas saņemt un apstrādāt e-rēķinus, kas atbilst noteiktam standartam. To Eiropas uzņēmumu īpatsvars, kuri sūta e-rēķinus, palielinājās no 10,3 % 2013. gadā līdz 32,2 % 2020. gadā.

Visaptverošas un piekļūstamas informācijas par produktu aprites ciklu trūkums traucē īstenot centienus pārredzamības un ilgtspējas jomā. Digitālā produkta pase (DPP), kas izveidota saskaņā ar Ilgtspējīgu produktu ekodizaina regulu, kura ir spēkā kopš 2024. gada jūlija, kad tā būs izveidota un sāks darboties, sniegs visaptverošu informāciju par produkta aprites ciklu, ietverot atbilstības dokumentāciju, drošuma instrukcijas un norādījumus par produktu likvidēšanu.

Visbeidzot, publiskā sektora sadarbība ļauj pārvaldes iestādēm sadarboties un sniegt

⁵² [Eiropas Komisija, Vienotā tirgus rezultātu apkopojums; UNCTAD.](#)

⁵³ Eiropas Investīciju banka, [EIB aptauja par ieguldījumiem 2024. gadā.](#)

⁵⁴ Sk., piemēram, *Eurochambres* Vienotā tirgus 2024. gada apsekojumu [“Pārvarot šķēršļus, izstrādājot risinājumus”.](#)

⁵⁵ Darbības joma nesen tika paplašināta, lai aptvertu Regulu par Eiropas datu pārvaldību, Regulu par izmītināšanas vietu īsternīpa īri, Neto nulles emisiju industrijas aktu un Kritiski svarīgo izejvielu aktu. Tiek gatavoti priekšlikumi darbības jomā iekļaut Direktīvu par Eiropas pārrobežu asociāciju regulējumu, Direktīvu par vadītāju apliecībām un Direktīvu par eksplīcītu vidiskuma norāžu pamatošanu un izdarīšanu.

⁵⁶ [Direktīva 2014/55/ES.](#)

sabiedriskos pakalpojumus pāri valstu, nozaru un organizatoriskajām robežām. Pārrobežu sadarbība var uzņēmumiem radīt ietaupījumus no 5,7 līdz 19,2 miljardiem EUR⁵⁷ gadā.

1.7 MVU

ES MVU (99,8 % no visiem uzņēmumiem) ir ES ekonomikas struktūras pamatā, tomēr ekonomiskā situācija tiem joprojām sagādā grūtības. Kā liecina GROW ĢD 2024. gada MVU darbības pārskats, MVU pievienotā vērtība reālā izteiksmē 2023. gadā samazinājās par 1,6 % un 2024. gadā tiek lēsts turpmāks samazinājums par 1,0 %. Salīdzinājumā ar lielajiem uzņēmumiem MVU produktivitātes jomā ir vērojama nepareiza virzība: MVU produktivitāte 2008. gadā bija aptuveni 68 % salīdzinājumā ar lielajiem uzņēmumiem, bet 2024. gadā šis rādītājs samazinājās līdz 60 %⁵⁸.

MVU joprojām ir izaugsmes un inovācijas dzinējspēks Eiropā. Lielākā daļa ES augošo uzņēmumu, kuriem ir strauja izaugsme un augsta produktivitāte, ir MVU⁵⁹. Mikrouzņēmumi, kuros ir mazāk nekā 10 darbinieku, pēdējo trīs gadu laikā ir radījuši gandrīz 4 miljonus darbvieta, un 11 no 14 industriālajām ekosistēmām darbvieta skaita pieaugums MVU 2023. gadā ir apsteidzis izaugsmi lielajos uzņēmumos⁶⁰.

MVU darbību apgrūtina problēmas četrās galvenajās jomās: regulatīvie šķēršļi vai administratīvais slogs, maksājumu kavējumi, piekļuve finansējumam un prasmes⁶¹. 35 % MVU uzskata, ka sarežģītas administratīvās vai juridiskās procedūras ir būtisks šķērslis resursefektivitātes pasākumu īstenošanai⁶², savukārt par vissvarīgāko problēmu 29 % MVU uzskata piekļuvi prasmēm⁶³. Turklāt situācija maksājumu jomā Eiropā turpina pasliktināties: faktiskais maksājumu laiks uzņēmumu savstarpējos darījumos ir palielinājies no 52 dienām 2022. gadā līdz 62 dienām 2024. gadā. Dinamisma trūkums MVU segmentā ir saistīts ar lēnāku vispārējo ekonomikas izaugsmi, kā arī norāda uz to, ka darbības paplašināšana ir kļuvusi sarežģītāka un ka var vēl vairāk veicināt apjomradītus ietaupījumus, ko nodrošina vienotais tirgus.

1.8 Iespējamā paplašināšanās un kandidātvalstu integrācija vienotajā tirgū

Kandidātvalstu ekonomiskā integrācija ES vienotajā tirgū ir viena no Komisijas galvenajām prioritātēm⁶⁴. Tā atvieglo tirdzniecības un ieguldījumu plūsmas, tādējādi veicinot ekonomikas izaugsmi gan ES, gan kandidātvalstīs. Komisija turpina atbalstīt šo integrāciju, uzraugot kandidātvalstu progresu valsts tiesību aktu saskaņošanā ar ES tiesību aktiem un palīdzot tām veikt politikas un ekonomikas reformas. Paredzams, ka papildu ekonomiku integrācija vienotajā tirgū pozitīvi ietekmēs tādas svarīgas nozares kā izejvielas, mašīnbūve un tūrisms.

Iniciatīvas, kuru mērķis ir stiprināt saiknes ar Ukrainu un Moldovu, ietver atsevišķu

⁵⁷ [Ietekmes novērtējums par Sadarbības Eiropas aktu.](#)

⁵⁸ [MVU darbības pārskats.](#)

⁵⁹ [ESAO, Palīdzība MVU attīstībai.](#)

⁶⁰ Eiropas Komisija, [MVU 2024. gada darbības pārskats.](#)

⁶¹ MVU ziņoja, ka vissteidzamāk risināmie jautājumi ir šādi (apsekojumā tie varēja minēt vairākus variantus): regulatīvie šķēršļi vai administratīvais slogs (55 %), maksājumu kavējumi (35 %), nepietiekama likviditāte un piekļuve finansējumam (21 %), kā arī nepietiekamas prasmes, tai skaitā vadības prasmes (17 %). Avots: Eurobarometra zibensaptauja Nr. 486, MVU paredzētu atvieglojumu pakete.

⁶² Eurobarometra zibensaptauja Nr. 549 par MVU, resursefektivitāti un zaļajiem tirgiem.

⁶³ 2023. gada apsekojums par uzņēmumu piekļuvi finansējumam (SAFE).

⁶⁴ Eiropas Komisija, [Reforas un politikas pārskatīšana pirms paplašināšanās.](#)

rūpniecības nozaru regulatīvo integrāciju. ES kā abu valstu svarīga tirdzniecības partnera loma kopš 2022. gada ir pastāvīgi pieaugusi, ES veidojot vairāk nekā 50 % no to kopējā tirdzniecības apjoma. Ar Ukrainu tiek organizēts ikgadējs dialogs par sadarbību rūpniecības jomā; Ukrainas valdība 2024. gada martā nāca klajā ar Ukrainas plānu⁶⁵ – to reformu un ieguldījumu sarakstu, kas tuvinātu valsti ES un vienotajam tirgum. Saskaņā ar iespējamiem nolīgumiem par rūpniecisko izstrādājumu atbilstības novērtēšanu un atzīšanu (ACAA) Komisija stiprina kandidātvalstu administratīvās spējas, lai palīdzētu tām īstenot ES tiesību aktus par rūpniecības precēm. Mērķis ir nodrošināt kandidātvalstu pakāpenisku integrāciju ES vienotajā tirgū un ekonomiskās vērtības ķēdēs.

Ekonomikas attīstības veicināšana ES kaimiņvalstīs var nākt par labu arī pašai ES, piedāvājot tirdzniecības iespējas. Izaugsmes plāns Rietumbalkāniem⁶⁶ piedāvā pakāpenisku integrāciju ES preču un pakalpojumu vienotajā tirgū un ciešākus savienojumus ar ES piegādes ķēdēm. Tāda kopēja reģionālā tirgus izveide Rietumbalkāniem, kas atbilstu ES noteikumiem, nākamajā desmitgadē reģiona ekonomiku varētu divkāršot.

⁶⁵ Eiropas Savienības Padome, [Ukrainas plāns](#).

⁶⁶ Eiropas Komisija, [Izaugsmes plāns Rietumbalkāniem](#), pieņemts 2023. gada 8. novembrī.

2. IEDAĻA. Inovācijas plaisas novēršana

2.1 Pētniecība un inovācija

KPI	Kas tiek mērīts	Mērķrādītājs	Jaunākā vērtība	ES
5. KPI: Pētniecības un izstrādes izdevumi	Kopējie privātā un publiskā sektora izdevumi pētniecībai un izstrādei kā daļa no IKP.	>3 % līdz 2030. g.	2,22 % (2023. g.) 2,21 % (2022. g.)	
6. KPI: Patentu pieteikumi	Patentu pieteikumu skaits uz miljonu iedzīvotāju		152,8 (2023. g.) 151,8 (2022. g.)	
7. KPI: Iespējkapitāla ieguldījumi	Iespējkapitāla ieguldījumi (daļa no IKP)		0,05 % (2023. g.) 0,09 % (2022. g.)	

Pētniecības un izstrādes izdevumi un intelektuālā īpašuma (IĪ) radīšana ir svarīgi rādītāji ES ekonomikas inovācijas spējai. Mūsdienā uz zināšanām balstītajā ekonomikā IĪ ir būtiski svarīgs, lai gūtu komerciālus panākumus, un tas liecina par uzņēmumu novatorismu. Jaunuzņēmumiem ir desmit reizes lielākas iespējas iegūt agrīnā posma iespējkapitālu, ja tie ir reģistrējuši patentus vai preču zīmes. Intelektuālā īpašuma tiesības nodrošina arī par 200 % lielāku sekmīgas uzņēmuma pārdošanas iespējamību⁶⁷. Turklāt nemateriālie aktīvi veido 90 % no *S&P 500* uzņēmumu tirgus vērtības⁶⁸.

Pētniecības un izstrādes izdevumi pēdējo gadu laikā ir palielinājušies, bet ļoti lēni, sasniedzot 2,2 % no IKP 2023. gadā salīdzinājumā ar 2,1 % 2015. gadā⁶⁹. Šī vērtība joprojām ir zemāka par ES mērķrādītāju pētniecībai un izstrādei atvēlēt 3 % no IKP. Turklāt pētniecības un izstrādes izdevumi joprojām ir mazāki nekā valstīm līdziniecēm, proti, Dienvidkoreijai (5,2 %), ASV (3,6 %), Japānai (3,4 %) un Ķīnai (2,6 %), kurām tie ir lielāki nekā ES⁷⁰ (5. KPI).

Laikposmā no 2000. līdz 2021. gadam Eiropas patentu pieteikumu īpatsvars pasaules patentu pieteikumu vidū samazinājās no 30 % līdz 17 %, lai gan absolūtā izteiksmē tas saglabājās stabils⁷¹ (6. KPI). ES uzņēmumi, jo īpaši MVU, nepietiekami izmanto iespēju oficiāli aizsargāt savu intelektuālo īpašumu, piemēram, patentus, preču zīmes un dizainparaugus. Tikai 9 % MVU pieder reģistrēts IĪ salīdzinājumā ar vairāk nekā 55 % lielo uzņēmumu.

Lai gan ES tehnoloģiskā bāze ir daudzveidīgāka nekā citu lielāko ekonomiku tehnoloģiskā bāze, tā ir nesamērīgi vairāk specializējusies mazāk sarežģītu tehnoloģiju jomā. Tas norāda uz nosacītu vidēji augsta tehnoloģiskā līmeņa slazdu, kas mazina ES spēju iekļūt jaunās, tehnoloģiski ietilpīgās nozarēs un tās attīstīt, un kas tādējādi apdraud turpmākās izaugsmes potenciālu. Aplūkojot pasaules 50 lielākos pētniecības un izstrādes investorus katrā nozarē 2023. gadā, kas minēti 2024. gada Rūpnieciskās pētniecības un izstrādes rezultātu apkopojumā, ES uzņēmumi bija vadošie autobūves nozarē (61 % no kopējā apjoma, ASV – 18 %, Ķīna – 5 %, Japāna – 15 %), savukārt citās tehnoloģiski ietilpīgās nozarēs ES investori atpaliek: veselības aprūpes nozare (ES – 14 %, ASV – 51 %, Japāna – 4 %); IKT aparatūra (ES – 8 %, ASV – 55 %, Ķīna – 15 %); IKT programmatūra (ES – 4 %, ASV – 82 %, Ķīna –

⁶⁷ Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojs, [“Patenti, preču zīmes un jaunuzņēmumu finansējums”](#).

⁶⁸ Sun, *Review of the Importance of Technology Company Valuation and Commonly Used Methods*, 189. sējums, 30. lpp.

⁶⁹ Eurostat, [Pētniecības un izstrādes izdevumi](#).

⁷⁰ Piezīme. Šie globālo līdzinieku rādītāji ir 2021. gada dati: Pasaules Banka, [Pētniecības un izstrādes izdevumi \(% no IKP\) |Dati](#).

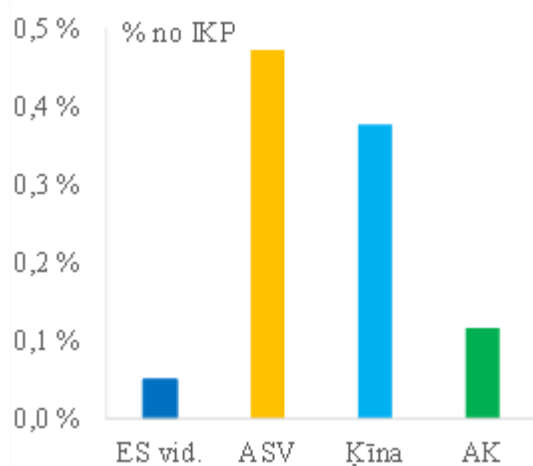
⁷¹ Eiropas Komisija, RTD ĢD, [ES sniegums zinātnes, pētniecības un inovācijas jomā 2024. gadā](#), 83. lpp.

10 %, Japāna – 4 %) ⁷². ES inovācijas rādītāji pēdējo desmit gadu laikā ir nedaudz uzlabojušies (8 %), bet joprojām ir zemāki nekā ASV, Apvienotajai Karalistei un Japānai, arī Ķīnai strauji panākot pārējās valstis, tās rādītājiem šajā periodā palielinoties par 28 % ⁷³.

Uzņēmumi un universitātes saskaras ar grūtībām savu pētījumu sākotnējā izvēšanā un komercializācijā. Piemēram, komerciāli tiek izmantota tikai aptuveni viena trešdaļa no patentētajiem izgudrojumiem, ko reģistrējušas Eiropas universitātes ⁷⁴. Tas parasti ir saistīts ar vājajām uzņēmējdarbības nozares un akadēmisko aprindu sadarbības saiknēm, nekonsekventiem intelektuālā īpašuma pārvaldības noteikumiem un izolētu akadēmisko karjeru bez pietiekamiem stimuliem komercializācijai un uzņēmējdarbībai. Uzņēmējdarbības jomā uzņēmumi saskaras ar daudzām problēmām, cenšoties komercializēt savu ar intelektuālo īpašumu aizsargāto inovāciju, piemēram, tādām kā sadrumstalota intelektuālā īpašuma pārvaldības vide un privātā kapitāla trūkums.

Iespējkapitāla ieguldījumi ir vēl vairāk samazinājušies: no 0,09 % no IKP 2022. gadā līdz 0,05 % 2023. gadā (sk. 7. KPI un 3. attēlu). Daudzi inovatīvi, strauji augoši uzņēmumi ir atkarīgi no iespējkapitāla, kas darbojas kā riska ieguldījumi to paplašināšanai. Tiek lēsts, ka ES iespējkapitāla tirgus (izteikts kā iespējkapitāla ieguldījumu īpatsvars IKP) joprojām ir 10 reizes mazāks nekā ASV un 7 reizes mazāks nekā Ķīnā. Tāpēc daudzus ļoti inovatīvus Eiropas uzņēmumus sasaista ierobežota piekļuve kapitālam, kas bieži vien liek tiem meklēt finansējumu ārvalstīs vai pat pārcelt savu darbību uz labvēlīgāku finansēšanas vidi, piemēram, ASV. Piemēram, progresīvās ražošanas nozarēs no 2017. līdz 2023. gadam gandrīz 90 % no iespējkapitāla vērtības nonāca vai nu ASV, vai Ķīnas uzņēmumos (attiecīgi 47 % un 39 %), savukārt tikai 4 % no šajā nozarē visā pasaulē piesaistītā iespējkapitāla tika novirzīti uzņēmumiem, kas atrodas ES ⁷⁵.

3. attēls. Iespējkapitāla ieguldījumi kā daļa no IKP 2023. gadā

Avots: Invest Europe; Eurostat; ESAO; Statista.

ES budžetā ir virkne programmu, kas darbojas kā svarīgas sviras publiskā un privātā sektora ieguldījumiem un centieniem pētniecības jomā. Piemēram, programma *InvestEU* jau ir nodrošinājusi investīcijas 218 miljardu EUR apmērā inovatīvākai un konkurētspējīgākai ES. Pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa” 2021.–2027. gadā pētniecībai un inovācijai nodrošina finansējumu 93,5 miljardu EUR apmērā, savukārt Inovāciju fonds atbalsta inovatīvas mazoglekļa tehnoloģijas (sk. 3.2. iedaļu). Lai gan ES budžetā ir pieejamas ievērojamas finansējuma iespējas, ES izdevumi ir sadalīti pārāk daudzās programmās, palielinot sarežģītību un elastības trūkumu, kas neļauj

panākt rezultātu, ko cenšas sasniegt, apvienojot resursus, lai finansētu svarīgus projektus ES līmenī ⁷⁶.

⁷² Eiropas Komisija, RTD ĢD un JRC, [ES Rūpnieciskās pētniecības un izstrādes ieguldījumu rezultātu apkopojums](#).

⁷³ Eiropas Komisija, “Valstu sniegums inovācijas jomā: 2023. gada inovācijas rādītājs”.

⁷⁴ Bijušais premjerministrs Mario Dragi, “Eiropas konkurētspējas nākotne. Konkurētspējas stratēģija Eiropai”, B daļa, 244. lpp.

⁷⁵ [Eiropas Komisija, Stratēģisks ieskaits ES progresīvās ražošanas nozarē, ziņojums \(2024. g.\)](#).

⁷⁶ Bijušais premjerministrs Mario Dragi, “Eiropas konkurētspējas nākotne. Konkurētspējas stratēģija Eiropai”.

Eiropas stratēģisko tehnoloģiju platforma (*STEP*) tika izveidota 2024. gadā, lai koordinētu ES finansējuma sniegšanu prioritāriem projektiem, tehnoloģijām un nozarēm. Tā vairo ieguldījumus un palielina atbalstu inovatīvu un stratēģisku tehnoloģiju izstrādei un ražošanai Eiropā. *STEP* piesaista un koordinē finansējumu 11 ES programmās, kas paredzētas digitālajām tehnoloģijām un dziļo tehnoloģiju inovācijai, tīrām un resursefektīvām tehnoloģijām un biotehnoloģijām. Komisija jau ir publicējusi aptuveni 30 *STEP* uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus par kopējo summu vairāk nekā 8,5 miljardu EUR apmērā, un dalībvalstis *STEP* projektiem ir novirzījušas vairāk nekā 6 miljardus EUR.

2.2 Digitalizācija

KPI	Kas tiek mērīts	Mērķrādītājs	Jaunākā ES vērtība
8. KPI: MVU digitālā intensitāte ⁷⁷	To ES uzņēmumu īpatsvars, kuru digitālā intensitāte ir vismaz pamatlīmenī. Tas nozīmē, ka jāizmanto vismaz četras no divpadsmit atlasītajām digitālajām tehnoloģijām (piemēram, MI tehnoloģija; e-komercijas tirdzniecības konta esamība vismaz 1 % no kopējā apgrozījuma utt.), kā noteikts Digitālās desmitgades politikas programmā.	90 % līdz 2030. g.	57,7 % (2023. g.) 54,8 % (2021. g.)
9. KPI: Digitālo tehnoloģiju ieviešana uzņēmumos	To Eiropas uzņēmumu īpatsvars, kas izmanto mākoņdatošanas pakalpojumus, datu analīzi un/vai mākslīgo intelektu. Digitālās desmitgades politikas programmā noteiktais mērķrādītājs.	75 % līdz 2030. g.	Mākoņdatošanas pakalpojumi: 38,9 % (2023. g.) 34,0 % (2021. g.) Datu analīze: 33,2 % (2023. g.) Lielie dati: 14,2 % (2020. g.) ⁷⁸ Mākslīgais intelekts: 8,0 % (2023. g.) 7,6 % (2021. g.)

ES atpaliek no saviem konkurentiem digitālajā jomā. Piemēram, ES darbojas tikai 263 “vienradžu” uzņēmumi salīdzinājumā ar 1539 uzņēmumiem ASV un 387 uzņēmumiem Ķīnā. ES joprojām spēj konkurēt tādās jomās kā progresīva ražošana un mobilo tīklu iekārtas, bet nav spējusi pielāgoties pasaules konkurentu kopējam attīstības tempam gan aparatūras, gan programmatūras segmentos informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) nozarē. Kamēr ES daļa pasaules IKT tirgū pēdējo desmit gadu laikā ir samazinājusies uz pusi (līdz 10,8 %), ASV daļa ir palielinājusies par trešdaļu (līdz 38 %) ⁷⁹. Turklāt ES zināšanu bāze digitālo tehnoloģiju izstrādei lielā mērā atrodas ārpus Savienības, un gandrīz 70 % no reģistrētajiem digitālo patentu pieteikumiem ir atsauces uz patentiem ārpus ES ⁸⁰.

MVU digitālā intensitāte un digitālo tehnoloģiju ieviešana uzņēmumos vēl nav pietiekami strauji palielinājusies. 2023. gadā 57,7 % ES MVU bija sasniegts vismaz digitālās intensitātes pamatlīmenis, kas ir pieaugums salīdzinājumā ar situāciju pirms diviem gadiem, lai gan tas nebija pietiekami straujš, lai turpinātu virzību uz mērķi līdz 2030. gadam 90 % uzņēmumu

⁷⁷ Eiropas Komisija, [Digitālās desmitgades zinojumi](#).

⁷⁸ Ņemot vērā definīcijas maiņu, 16. KPI daļa, kurā mērīja datu analīzes rādītājus 2023. gadā un lielo datu rādītājus 2020. gadā, nav pilnībā salīdzināma.

⁷⁹ *Statista*, [IKT globālā tirgus daļa pasaulē 2023. gadā](#).

⁸⁰ Eiropas Komisija, *JRC*, [ES zaļo un digitālo izgudrojumu ģeogrāfija un to zināšanu avoti](#), 2023. g.

sasniegt digitālās intensitātes pamatlīmeni. (8. KPI). Ir palielinājies arī to ES uzņēmumu īpatsvars, kuros ir vairāk nekā desmit darbinieku un kuri ir ieviesuši svarīgas digitālās tehnoloģijas, proti, 33,2 % uzņēmumu izmanto datu analīzi, 38,9 % izmanto mākoņdatošanu un 8 % ir savā uzņēmējdarbībā ieviesuši mākslīgo intelektu⁸¹, taču arī šie skaitļi atpaliek no trajektorijas, pa kuru jāvirzās, lai 2030. gadā sasniegtu 75 % ieviešanas mērķrādītāju (9. KPI).

Progresīvas ražošanas izvēšana tradicionālajās nozarēs, piemēram, aditīvajā ražošanā un robotikā, joprojām notiek pārāk lēni. Robotu blīvums ES ir 22 vienības uz 1000 darbiniekiem, kas ir mazāk nekā ASV (29), un ievērojami atpaliek no Dienvidkorejas (101), Ķīnas (47) un Japānas (42)⁸².

Revolucionārākie un daudzsolākie tehnoloģiju sasniegumi būs saistīti ar mākslīgo intelektu (MI), un tā ir joma, kurā Eiropa pašlaik atpaliek. ES līdz šim nav spējusi izmantot iespējas, ko var dot vienotais tirgus, lai nodrošinātu plaša mēroga piekļuvi brīvas plūsmas datiem un plašas darbības izvēšanas perspektīvas – abi minētie aspekti ir priekšnosacījumi sekmīgai tehnoloģiju nozarei. Uzņēmumi veic lielus ieguldījumus MI, un lielāko daļu ieguldījumu šajā jomā veic ASV uzņēmumi. Paredzams, ka līdz 2030. gadam nozares vērtība pieaugs vairāk nekā desmitkārtīgi⁸³. Lai uzlabotu apstākļus tehnoloģiju attīstībai, ES paplašina savu pasaulē vadošo augstas veiktspējas datu infrastruktūru, lai izveidotu “MI rūpnīcas”, kas darbotos kā vienas pieturas aģentūras uzņēmumiem, lai tie apmācītu un izstrādātu MI modeļus.

Plašāka digitālo tehnoloģiju ieviešana ražošanas jomā var būtiski palielināt produktivitāti visā ekonomikā. Tehnoloģijas izvēšana ir tikpat svarīga kā tās izstrāde, un tā ir tūlītēja izdevība salīdzinājumā ar sarežģītākajiem centieniem mākslīgā intelekta attīstības jomā strauji panākt ASV un Ķīnu, kas savā virzībā jau ir tālu priekšā. Lai veicinātu ekonomiku kopumā, būtiska nozīme būs progresīvu digitālo tehnoloģiju ieviešanas stimulēšanai rūpniecības jomā, pakalpojumu nozarē un publiskajā sektorā.

2.3 Prasmes un izglītība

KPI	Kas tiek mērīts	Mērķrādītājs	Jaunākā ES vērtība
10. KPI: Nodarbinātības līmenis	Darbspējas vecuma cilvēku īpatsvars nodarbinātībā.	78 % līdz 2030. g.	75,3 % (2023. g.) 74,6 % (2022. g.)
11. KPI: Pieaugušo dalība izglītībā un apmācībā	To pieaugušo iedzīvotāju īpatsvars, kuri vismaz reizi gadā piedalās izglītībā un/vai apmācībā.	60 % līdz 2030. g.	39,5 % (2022. g.) 37,4 % (2016. g.)
12. KPI: IKT jomas speciālisti	IKT jomas speciālisti kā daļa no kopējā nodarbināto skaita	20 miljoni IKT jomas speciālistu, aptuveni 10 % no kopējā nodarbināto skaita	9,8 miljoni, 4,8 % no nodarbināto skaita (2023. g.) 9,4 miljoni, 4,6 % no nodarbināto skaita (2022. g.)
13. KPI: PISA vērtējums	15 gadus vecu jauniešu sniegums ESAO organizētajos PISA testos, kas aptver matemātiku, lasītprasmi un dabaszinātnes. Augsti vērtējumi liecina par labāku sniegumu.		Matemātika: 474 (2022. g.) Matemātika: 492 (2018. g.)

⁸¹ Eurostat, [Digitalizācija Eiropā, 2024. gada izdevums](#).

⁸² Starptautiskā Robotikas federācija, [Robotu blīvums rūpnīcās visā pasaulē septiņu gadu laikā ir dubultojies](#).

⁸³ Eiropas Parlamenta Izpētes dienests, [Ieguldījumi MI: ES un globālie rādītāji](#).

			Lasītprasme: 475 (2022. g.) Lasītprasme: 488 (2018. g.) Dabaszinātnes: 484 (2022. g.) Dabaszinātnes: 488 (2018. g.)
--	--	--	--

Lai gan ES nodarbinātības līmenis pastāvīgi virzās uz 2030. gadam noteikto 78 % mērķrādītāju⁸⁴ (10. KPI), izglītības rezultāti vidējās izglītības līmenī atpaliek. ES nodarbinātības līmenis 2023. gadā pārsniedza 75 % salīdzinājumā ar 72 % 2018. gadā⁸⁵. Šie rādītāji kopumā atbilst ASV rādītājiem, bet ir zemāki par tendencēm Japānā un Apvienotajā Karalistē⁸⁶. Vienlaikus Eiropa saskaras ar problēmu saistībā ar jauniešu nodrošināšanu ar pamatprasmēm. Vidējais PISA vērtējums liecina, ka 15 gadus vecu jauniešu sniegums matemātikā, lasītprasmē un dabaszinātnēs ir pasliktinājies visās disciplīnās, turpinot iepriekšējos apsekojumos konstatēto lejupvērsto tendenci. ES skolēnu sniegums ir nepietiekams salīdzinājumā ar vienaudžiem Apvienotajā Karalistē, ASV, Japānā un Ķīnā⁸⁷ (13. KPI). Lielāka sieviešu līdzdalība darba tirgū palīdz novērst prasmju trūkumu, taču pēdējos gados dzimumu nodarbinātības atšķirība ir samazinājusies tikai nedaudz.

Darba tirgus strauji mainīgais raksturs apvienojumā ar demogrāfiskajām pārmaiņām nozīmē, ka eiropiešiem ir vajadzīgas jaunas prasmes. Tomēr vairāk nekā 70 % uzņēmumu ziņo, ka vajadzīgo prasmju trūkums neļauj tiem veikt ieguldījumus, un gandrīz 80 % MVU ziņo par grūtībām atrast darbiniekus ar vajadzīgajām prasmēm⁸⁸. Problēmu pastiprina tas, ka tiek prognozēts, ka darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits Eiropā turpmāk līdz 2050. gadam⁸⁹ katru gadu samazināsies vidēji par aptuveni vienu miljonu cilvēku, ja vien netiks ieviestas kompensējošas pārmaiņas. Lai gan pieprasījums pēc IKT prasmēm ir augsts un pieaug, tiek lēsts, ka tikai 56 % iedzīvotāju digitālās prasmes ir pamatprasmju vai augstākā līmenī⁹⁰, un tas norāda uz darbaspēka prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas nepieciešamību. 45 % MVU ziņo, ka prasmju trūkums mazina to spēju ieviest vai efektīvi izmantot digitālās tehnoloģijas⁹¹. IKT speciālistu skaits 2023. gadā ir sasniedzis 10 miljonus, kas ir 4,8 % no kopējā nodarbināto skaita⁹² un virzās uz 2030. gada mērķrādītāju, proti, panākt, ka IKT speciālistu skaits sasniedz 10 % no kopējā darbaspēka (12. KPI). Tomēr tikai 39,5 % pieaugušo iedzīvotāju piedalās izglītībā vai apmācībā (11. KPI), kas norāda uz nepieciešamību veicināt mūžizglītību. Eiropas Sociālais fonds veicina darbaspēka pārkvalifikāciju un prasmju pilnveidi, un tā budžets laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam ir 142,7 miljardi EUR. Reaģējot uz prasmju trūkumu kritiski svarīgās nozarēs, piemēram, neto nulles emisiju tehnoloģiju, kibernetikas un būvniecības jomā, sadarbībā ar uzņēmēju aprindām ir izveidotas īpaši pielāgotas nozaru akadēmijas.

⁸⁴ Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā noteikts mērķrādītājs.

⁸⁵ Eurostat, [Nodarbinātība un aktivitāte pēc dzimuma un vecuma – gada dati](#).

⁸⁶ ESAO, [Ekonomiski aktīvā darbaspēka līmenis](#).

⁸⁷ ESAO, [PISA 2022. gada rezultāti](#).

⁸⁸ Eiropas Komisija, [“Digitālās prasmes un darbvietas”](#).

⁸⁹ [Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2023. gadā – ES Publikāciju birojs](#).

⁹⁰ Eurostat, [Digitalizācija Eiropā, 2024. gada izdevums](#).

⁹¹ [Eiropas Prasmju gads – prasmju trūkuma, darbā pienemšanas un saglabāšanas stratēģijas mazos un vidējos uzņēmumos. Zinojums \(2023. gada septembris\) | Eiropas Komisija \(europa.eu\)](#).

⁹² Eurostat, [IKT speciālisti nodarbinātības jomā](#).

3. IEDAĻA. Rūpniecības nozares dekarbonizācija un ieguldījumi

3.1 Piekļuve privātajam kapitālam un ieguldījumiem

<i>KPI</i>	Kas tiek mērīts	Jaunākā ES vērtība
14. <i>KPI</i> : Privātie ieguldījumi	Privātie ieguldījumi (daļa no IKP)	18,5 % (2023. g.) 19,3 % (2022. g.)
15. <i>KPI</i> : Privātie uzkrājumi, kas ieguldīti obligācijās, akcijās, ieguldījumu fondos u. tml.	Mājsaimniecību uzkrājumu apjoms obligācijās, biržā kotētās akcijās un ieguldījumu, apdrošināšanas un pensiju fondos attiecībā pret mājsaimniecību skaidras naudas līdzekļu un banku noguldījumu apjomu. Tas sniedz priekšstatu par to, cik liela daļa no uzkrājumiem tiek tieši ieguldīta investīcijās reālajā ekonomikā, atvieglojot uzņēmumu piekļuvi finansējumam.	43 % (2023. g.) 42 % (2022. g.)

Uzņēmumiem ir vajadzīgi milzīgi ieguldījumi zaļās un digitālās pārkārtošanās īstenošanai. Tiem ir vajadzīgi ieguldījumi elektroenerģijas ražošanā, pārvadē un uzglabāšanā, rūpniecisko procesu elektrifikācijā, energoefektivitātē, datošanas jaudā, automatizācijā un daudzās citās jomās. Tāpat tiem ir vajadzīgi ieguldījumi pusvadītāju nozarē un daudzu kritiski svarīgu izejvielu ieguvē, apstrādē un reciklēšanā.

Privātie ieguldījumi pēdējos gados kopumā ir bijuši stabili – aptuveni 19 % apmērā no IKP (14. *KPI*). Kopējais līmenis ir nedaudz augstāks nekā ASV un krietni augstāks nekā Apvienotajā Karalistē⁹³. Īpaša analīze par iespējkapitāla un attiecīgo *KPI* attīstību ir izklāstīta 2. iedaļā.

Salīdzinājumā ar citām attīstītajām ekonomikām daudz mazāka daļa ES privāto uzkrājumu tiek tieši novirzīta ieguldījumiem uzņēmumos un riskantākiem ieguldījumu veidiem. Inesīgu ieguldījumu apjoms ir neliels, savukārt privāto uzkrājumu apjoms ir liels⁹⁴. ES mājsaimniecību uzkrājumu īpatsvars uzņēmumu obligācijās, biržā kotētās akcijās, ieguldījumu fondos u. c. ir salīdzinoši zems, proti, 43 % no uzkrājumu līmeņa tradicionālajos bankas kontos (15. *KPI*)⁹⁵. Attiecīgais līmenis Apvienotajā Karalistē ir 55 % un ASV — 72 % (sk. 4. attēlu)⁹⁶. Augsts līdzdalības līmenis finanšu tirgos palīdz uzņēmumiem dažādot savu finansējumu. Spēcīgi kapitāla tirgi ir svarīgi, lai atvieglotu uzņēmumu piekļuvi finansējumam un piesaistītu finansējumu augošiem uzņēmumiem⁹⁷.

4. attēls. Mājsaimniecību uzkrājumi, kas ieguldīti obligācijās, akcijās, ieguldījumu fondos u. tml.

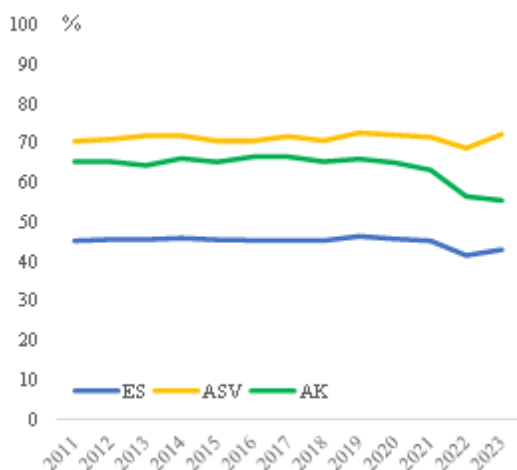
⁹³ Eiropas Komisija, datubāze *AMECO*.

⁹⁴ Inesīgi ieguldījumi ir definēti kā bruto ieguldījumi pamatkapitālā, no kuriem atskaitīti ieguldījumi mājokļu iegādei.

⁹⁵ Piezīme. Daļa no šiem uzkrājumiem veicinās korporatīvo ieguldījumu darbību, izmantojot banku un citu finanšu starpnieku veikto portfeļu sadalījumu.

⁹⁶ Piezīme. Komisijas kapitāla tirgu savienības rādītāju kopums sniedz detalizētus rādītājus, kas palīdz sekot līdzi kapitāla tirgu attīstībai. [Rādītāju saraksts, ar kuriem uzrauga progresu kapitāla tirgu savienības mērķu sasniegšanā.](#)

⁹⁷ Eiropas Investīciju banka (EIB), [Augošu uzņēmumu trūkums.](#)

Piezīme. Mājsaimniecību uzkrājumu apjoms uzņēmumu obligācijās, biržā kotētās akcijās un ieguldījumu, apdrošināšanas un pensiju fondos attiecībā pret mājsaimniecību skaidras naudas līdzekļu un banku noguldījumu apjomu.

Avots: Eiropas Komisija, FISMA ĢD.

daudzsološa, mazina uzticēšanos izredzēm gūt peļņu no ieguldījumiem. No ES mājsaimniecību uzkrājumiem, kas ieguldīti uzņēmumu obligācijās, biržā kotētās akcijās un ieguldījumu fondos, ievērojama daļa – aptuveni 300 miljardi EUR gadā – tiek ieguldīti nevis ES, bet gan ārvalstīs¹⁰⁰, galvenokārt ASV. Vienlaikus ES ārvalstu tiešie ieguldījumi ASV 2023. gadā sasniedza 3,27 triljonus EUR¹⁰¹.

Jaunu banku aizdevumu MVU apjoms kopš Covid-19 pandēmijas ir samazinājies, apdraudot jaunu ieguldījumu veikšanu. Lai gan būtu vēlams lielāku finansējuma daļu uzņēmumiem novirzīt, izmantojot uzņēmumu obligācijas, biržā kotētās akcijas, iespējkapitālu un ieguldījumu fondus, banku finansējums joprojām ir būtiski svarīgs, lai veicinātu lielākās daļas to Eiropas MVU izaugsmi un konkurētspēju, kuri ieguldījumu finansēšanai izmanto tradicionālos banku aizdevumus (kas veido 57 % no to kopējā finansējuma, sk. 5. attēlu). Tomēr aizdevumi MVU, kuru apjoms pēc Covid-19 pandēmijas sākuma palielinājās milzīgo valsts intervences pasākumu shēmu dēļ, ievērojami samazinās, jo valsts atbalsts vairs netiek piešķirts. Pašreizējais jaunā banku finansējuma līmenis ir samazinājies zem pirmspandēmijas līmeņa (6. attēls), ko daļēji var sasaistīt arī ar procentu likmju pieaugumu laikposmā līdz 2024. gadam.

Ievērojamas ES noguldītāju naudas summas ir vai nu piesaistītas bankas kontiem, vai arī ieguldītas ārvalstīs. Lai gan privāto uzkrājumu apjoms ES 2022. gadā bija gandrīz par 65 % lielāks nekā ASV, ES mājsaimniecību kopējā bagātība ir ievērojami mazāka nekā ASV mājsaimniecībām⁹⁸ – galvenokārt tāpēc, ka tās parasti saņem mazāku peļņu no finanšu tirgiem. Lai gan ASV mājsaimniecību neto bagātība pēdējo 15 gadu laikā ir pieaugusi par aptuveni 150 %, eurozonā tā ir pieaugusi tikai par 55 %⁹⁹. Tas lielā mērā ir saistīts ar to, ka ES finanšu sistēmā trūkst spēju stimulēt ieguldījumus ar augstu ienesīgumu, ko var izskaidrot ar fiskālo stimulu trūkumu un apgrūtinošām nodokļu pārskatu prasībām daudzās dalībvalstīs, kā arī ar to, ka sabiedrībā valdošais priekšstats, ka vispārējā uzņēmējdarbības vide nav pietiekami

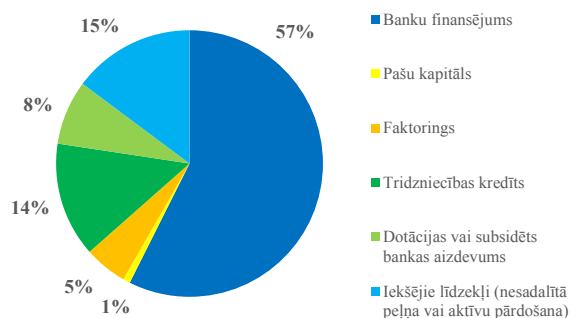
⁹⁸ Bijušais premjerministrs Mario Dragi, [“Eiropas konkurētspējas nākotne. Konkurētspējas stratēģija Eiropai”](#), B daļa, 1. lpp.

⁹⁹ ECB ieguldījumu sadales konti; ASV Federālo rezervju sistēmas ekonomikas dati.

¹⁰⁰ Bijušais premjerministrs Enriko Leta, [“Daudz vairāk nekā tirgus”](#), 11. lpp.

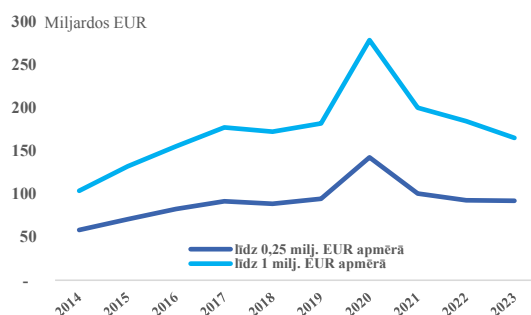
¹⁰¹ Statista, [Eiropas ārvalstu tiešie ieguldījumi Amerikas Savienotajās Valstīs no 2000. līdz 2023. gadam](#).

5. attēls. MVU 2023. gadā izmantotā finansējuma veids (daļa no kopējā finansējuma apjoma)

Avots: Apskojums par uzņēmumu piekļuvi finansējumam (SAFE), 2023. gada decembris¹

6. attēls. Jauni banku aizdevumi nefinanšu sabiedrībām

Avots: Eiropas Centrālā banka, MFI procentu likmju statistika².

3.2 Publiskie ieguldījumi un infrastruktūra

KPI	Kas tiek mērīts	Jaunākā vērtība	ES
16. KPI: Publiskie ieguldījumi	Publiskie ieguldījumi (daļa no IKP)	3,49 % (2023. g.)	3,24 % (2022. g.)

Pēdējo gadu laikā publisko ieguldījumu apjoms ir pamazām palielinājies, 2024. gadā sasniedzot 3,5 % no IKP, kas ir pieaugums salīdzinājumā ar 3,1 % no IKP 2018. gadā (16. KPI). Lai gan ES un ASV ir vienāds publisko izdevumu līmenis, proti, 3,5 % no IKP, finansēšanas vide ES ir sadrumstalota un sarežģīta, un lielāko daļu finansējuma piešķir valstu līmenī. Piemēram, pētniecības un izstrādes jomā 93 % no katru gadu ieguldītajiem publiskajiem līdzekļiem tiek piešķirti, izmantojot valsts programmas¹⁰².

ES līmenī zaļās un digitālās pārkārtošanās finansēšanu palīdz īstenot kohēzijas politikas fondi, Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM) un citi instrumenti¹⁰³. Kopš 2021. gada ANM ir izmaksājis 306 miljardus EUR¹⁰⁴, tāpēc ir rūpīgi jāīsteno valstu plāni, lai nodrošinātu savlaicīgu un visaptverošu atlikušo summu izmaksu. Kohēzijas politikas fondi laikposmā no 2021. līdz 2024. gadam ir izmaksājuši 249 miljardus EUR. Inovāciju fonds šajā desmitgadē nodrošinās aptuveni 40 miljardus EUR mazoglekļa tehnoloģiju izstrādei un ieviešanai, jo īpaši energoietilpīgās nozarēs, elektroenerģijas ražošanā un enerģijas uzkrāšanā.

Neraugoties uz attiecīgajiem publiskā finansējuma avotiem, piemēram, InvestEU un STEP, joprojām trūkst finansējuma ražošanas jaudas palielināšanai, jo mazāk nekā 5 % no ES tīro tehnoloģiju finansējuma atbalsta neto nulles emisiju ražošanu augstākajā tehnoloģiju gatavības līmenī (8.–9. līmenis)¹⁰⁵.

ES valsts atbalsta regulējums ir ļāvis dalībvalstīm veikt mērķtiecīgus publiskos

¹⁰² Bijušais premjerministrs Mario Dragi, [“Eiropas konkurētspējas nākotne. Konkurētspējas stratēģija Eiropai”](#), B daļa, 236. lpp.

¹⁰³ Kopumā 2023. gadā no ES budžeta un NextGenerationEU resursiem 38 % tika atvēlēti ar klimatu saistītiem pasākumiem un 19 % – ES digitālajām prioritātēm.

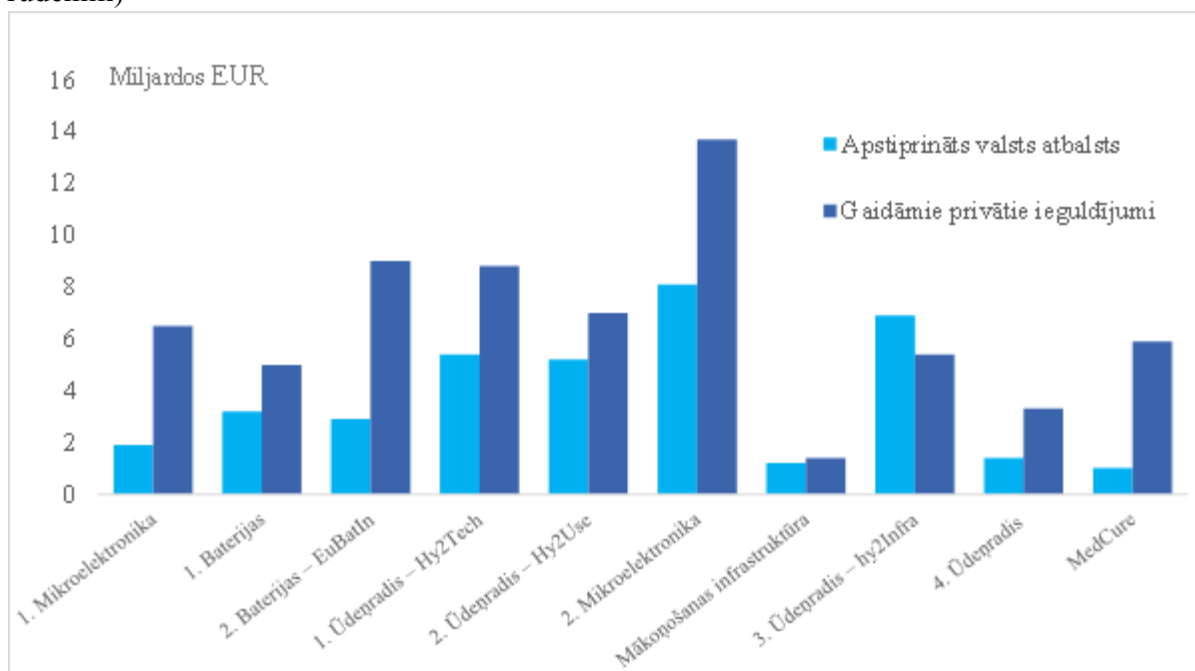
¹⁰⁴ Eiropas Komisija, [Atveseļošanas un noturības rezultātu apkopojums](#).

¹⁰⁵ Tehnoloģiju gatavības līmeņi ir tehnoloģijas brieduma mērvienības – 1. līmenis attiecas uz vismazāko briedumu (pamatpētījumi) un 9. līmenis attiecas uz vislielāko briedumu (gatavība darba uzsākšanai/ekspluatācijai).

ieguldījumus, vienlaikus novēršot nepamatotus konkurences izkropļojumus un saglabājot vienlīdzīgus konkurences apstākļus. 2022. gadā dalībvalstis valsts atbalstam (tai skaitā krīzes pasākumiem) iztērēja gandrīz 228 miljardus EUR jeb 1,4 % no to IKP. Šā gada vienotā tirgus un konkurētspējas rezultātu apkopojums, kas publicēts kopā ar šo ziņojumu, ietver jaunu rādītāju, kas salīdzina valsts atbalsta koncentrāciju ar IKP koncentrāciju Eiropas Savienībā. Tajā konstatēts, ka pēdējo 10 gadu laikā valsts atbalsts starp dalībvalstīm ir sadalīts nevienmērīgāk¹⁰⁶.

Svarīgi projekti visas Eiropas interesēs (IPCEI) ir būtisks instruments koordinētiem publiskā un privātā sektora ieguldījumiem ES, lai atbalstītu revolucionāru inovāciju un infrastruktūras projektus kritiski svarīgo tehnoloģiju jomās. IPCEI ir solis ceļā uz ciešāku starpvalstu rūpniecības politikas koordināciju Eiropas Savienībā, kas ir attīstība, kurai ir jāturpinās. Līdz šim ir apstiprināti desmit integrēti IPCEI, kuru valsts publiskā atbalsta vērtība ir vairāk nekā 37 miljardi EUR, tādējādi veicinot vairāk nekā 66 miljardus EUR vērtus privātos ieguldījumus (sk. 7. attēlu). IPCEI izstrādes un pārskatīšanas process ir jāpadara vienkāršāks un raitāks, lai ātri varētu uzsākt stratēģiskus projektus. Kopīgais Eiropas forums, kas veltīts IPCEI, kurš sāka darboties 2023. gada oktobrī, palīdz risināt šos jautājumus, identificējot nākotnes IPCEI stratēģiskās jomas un uzlabojot to izstrādi un īstenošanu.

7. attēls. Pārskats par IPCEI un piesaistītajiem ieguldījumu apjomiem (līdz 2024. gada rudenim)

Avots: [Apstiprinātie IPCEI – Eiropas Komisija](#).

Publiskais iepirkums var būt stratēģisks instruments, ar kura palīdzību publiskos ieguldījumus novirzīt Eiropas ekonomikas nākotnes veidošanai, lai atbalstītu tādas mērķus kā zaļā pārkārtošanās un ES ekonomikas noturība, taču tā īstenošana var būt sarežģīta. Publiskā iepirkuma direktīvas nodrošina vienotus noteikumus visā vienotajā tirgū, un vairāk nekā 250 000 publisko iestāžu ES katru gadu tērē aptuveni 14 % no IKP (2000 miljardi EUR 2022. gadā) pakalpojumiem, būvdarbiem un piegādēm. Lai gan spēkā esošie noteikumi pieļauj sociālo, ilgtspējas un noturības kritēriju piemērošanu, to izmantošana ir bijusi visai ierobežota, tai skaitā īstenošanas problēmu dēļ.

¹⁰⁶ Eiropas Komisija, [Vienotā tirgus rezultātu apkopojums](#).

3.3 Enerģētika

<i>KPI</i>	Kas tiek mērīts	Mērķrādītājs	Jaunākā ES vērtība
17. <i>KPI</i> Elektroenerģijas cenas patērētājiem, kas nav mājsaimniecības	Elektroenerģijas cenas patērētājiem, kas nav mājsaimniecības (ES <i>ID</i> cenu diapazons, lielie komercpatērētāji), neiekļaujot atgūstamos nodokļus un nodevas.		0,16 EUR par kWh (2024. g.) 0,20 EUR par kWh (2023. g.)
18. <i>KPI</i> : Elektrifikācija	Elektroenerģija kā daļa no kopējā enerģijas patēriņa ¹⁰⁷ .		21,3 % (2022. g.) 20,8 % (2021. g.)
19. <i>KPI</i> : No atjaunīgajiem energoresursiem saražotās enerģijas īpatsvars	Atjaunīgās enerģijas ražošana kā daļa no kopējā enerģijas patēriņa.	45 % 2030. gadā	24,5 % (2023. g.) 23 % (2022. g.)

Enerģijas cenu kāpums pēdējos gados ir negatīvi ietekmējis Eiropas energoietilpīgās nozares, piemēram, tērauda, cementa, stikla, papīra un ķīmisko vielu ražotājus. Ražošanas apjoms ir strauji samazinājies – dažos segmentos par vairāk nekā 10 % salīdzinājumā ar līmeni pirms 2021. gada¹⁰⁸. Piemēram, alumīnija ražošanā enerģijas izmaksas parasti veido pusi no kopējām ražošanas izmaksām¹⁰⁹. Enerģijas izmaksas būtiski ietekmē ES uzņēmumu spēju konkurēt starptautiskajos tirgos.

ES elektroenerģijas cenas ir samazinājušās, salīdzinot ar to augstāko līmeni, taču tās joprojām ir gandrīz divas reizes augstākas par to vēsturiski augstāko līmeni un ievērojami augstākas nekā konkurējošos reģionos (sk. 17. *KPI*). ES uzņēmumiem nākas saskarties ar elektroenerģijas cenām, kas vidēji ir trīs reizes augstākas nekā ASV, un dabasgāzes cenām, kas ir 4–5 reizes augstākas¹¹⁰. Eiropas Savienībā pastāv arī būtiskas cenu atšķirības¹¹¹. Cenu kāpumam ir bijusi tieša negatīva ietekme uz ieguldītāju uzticēšanos, un tā rezultātā ir pārtraukti ārvalstu tiešie ieguldījumi un apturēti paplašināšanās projekti. 33 % uzņēmumu apgalvo, ka svārstīgas un pārāk augstas enerģijas cenas ir galvenie faktori, kas negatīvi ietekmē ES kā uzņēmējdarbības vietas pievilcību¹¹².

¹⁰⁷ Elektroenerģija kā daļa no enerģijas bruto galapatēriņa.

¹⁰⁸ Eurostat; Eiropas Komisija – GROW ĢD.

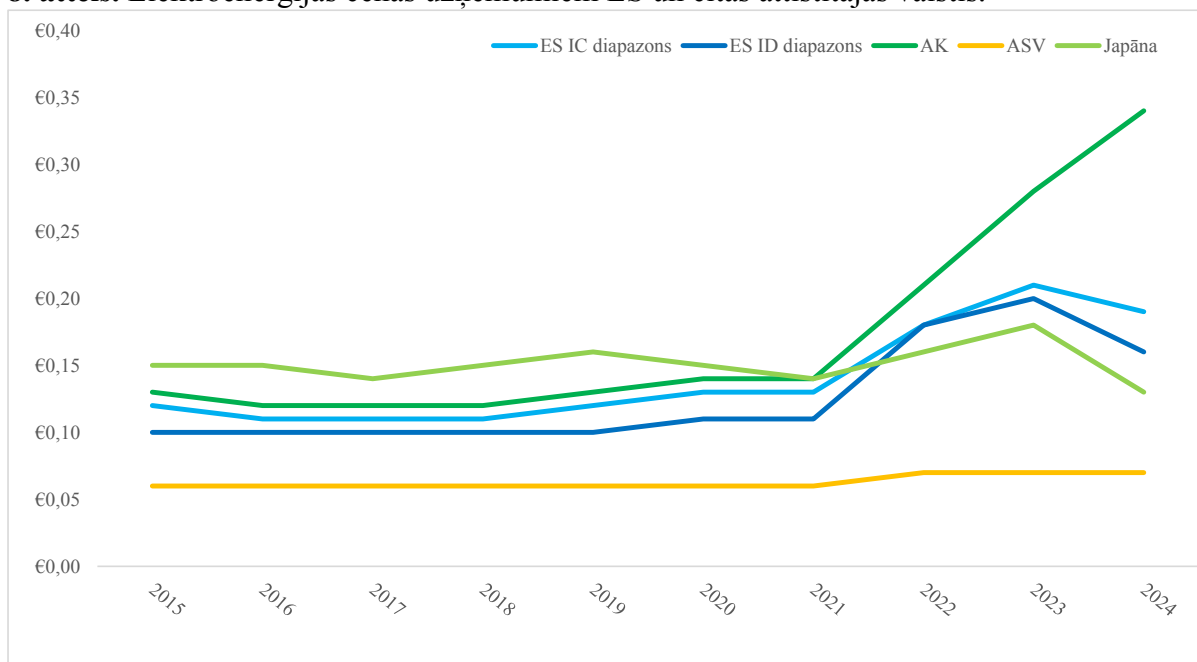
¹⁰⁹ Starptautiskais Alumīnija institūts.

¹¹⁰ Eurostat; ASV Enerģētikas informācijas pārvalde (*EIA*); Apvienotās Karalistes Enerģētiskās drošības un neto nulles emisiju departaments (*DESNZ*); Starptautiskā Enerģētikas aģentūra (*IEA*).

¹¹¹ Sk. valstu rādītājus attiecībā uz 17. *KPI* šā ziņojuma 1. pielikumā.

¹¹² Ernst & Young, [EY Europe Attractiveness Survey June 2024](#).

8. attēls. Elektroenerģijas cenas uzņēmumiem ES un citās attīstītajās valstīs.

Avots: Eurostat, ASV Enerģētikas informācijas pārvalde (EIA), Apvienotās Karalistes Enerģētiskās drošības un neto nulles emisiju departaments (DESNZ) un Starptautiskā Enerģētikas aģentūra (IEA)¹¹³.

Pašreizējais cenu līmenis arī kavē ES ekonomikas elektrifikāciju. Elektroenerģijas īpatsvars energoresursu struktūrā kopš 2000. gada nemainīgi ir aptuveni 20 %, un tās sniegtās iespējas vēl nav pilnībā izmantotas (18. KPI)¹¹⁴. To daļēji var izskaidrot ar pastāvīgi nelielo gāzes un elektroenerģijas cenu atšķirību, kas nenodrošina pietiekamus ekonomiskus stimulus pāriet uz elektroenerģiju, neraugoties uz elektrosistēmu augstāku energoefektivitāti. Tas ir kavējis rūpniecības nozares un mājsaimniecību pārkārtošanos. Tomēr paredzams, ka elektroenerģijas īpatsvars pakāpeniski palielināsies, ņemot vērā arvien stingrākus emisiju noteikumus, augstāku oglekļa cenu noteikšanu¹¹⁵ un pārskatītos enerģijas nodokļu noteikumus¹¹⁶, kas veicinās rūpniecības nozares elektrifikāciju, stimulēs siltumsūkņu izmantošanu apkurei un paātrinās elektrotransportlīdzekļu ieviešanu.

ES ekonomika joprojām lielā mērā ir atkarīga no fosilā kurināmā, kas veido aptuveni divas trešdaļas no energoresursu struktūras. Atjaunojamo energoresursu īpatsvars palielinās un veido 24,5 % (19. KPI), savukārt kodolenerģija veido 12 % no ES energoresursu struktūras¹¹⁷. Paziņojuma par Eiropas klimata mērķrādītāju 2040. gadam ietekmes novērtējums liecina, ka līdz 2040. gadam šie tīrās enerģijas avoti varētu nodrošināt vairāk nekā 75 % no vajadzīgā ES elektroenerģijas patēriņa¹¹⁸. Pašreizējā atkarība no importētā fosilā kurināmā rūpniecības nozarei rada piegādes traucējumu un cenu svārstīguma risku, savukārt lielāka turpmākā paļaušanās uz dekarbonizētiem enerģijas avotiem var palielināt pieejamību cenas ziņā un mazināt rūpniecības nozares neaizsargātību.

¹¹³ ES IC diapazons = vidējie rūpnieciskie patērētāji, kuru gada patēriņš ir no 500 MWh līdz 2000 MWh. ES ID diapazons = lieli rūpnieciskie patērētāji, kuru gada patēriņš ir no 2000 MWh līdz 20 000 MWh.

¹¹⁴ [ES valstu enerģētikas statistikas datu lapas](#).

¹¹⁵ ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma.

¹¹⁶ Pašlaik notiek sarunas par pārskatīto ES Enerģijas nodokļu direktīvu.

¹¹⁷ Eurostat, [Enerģētikas statistika](#).

¹¹⁸ Eiropas Komisija, [Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots paziņojumam par Eiropas 2040. gada klimata mērķrādītāju](#).

Eiropa ir panākusi labus rezultātus tīro tehnoloģiju un enerģētikas inovāciju jomā¹¹⁹, taču tā vēl nenodrošina pietiekamus pamatnosacījumus inovatīvu produktu laišanai tirgū un uzņēmumu darbības paplašināšanai, kas savukārt varētu palīdzēt paaugstināt energoefektivitāti un uzlabot elektroapgādi. Paredzams, ka svarīgu lielā apjomā ražotu tīro tehnoloģiju globālais tirgus līdz 2035. gadam trīskāršosies un tā vērtība izaugs līdz aptuveni 1,9 triljoniem EUR gadā¹²⁰, piedāvājot ES uzņēmumiem plašas iespējas izmantot šo potenciālu. Neto nulles emisiju industrijas akta (NZIA) ātra īstenošana palīdzēs ES veidot spēcīgu šo tehnoloģiju iekšzemes ražošanas jaudu, kam ir būtiska nozīme, lai apmierinātu sabiedrības vajadzības pēc lētākas un tīrākas enerģijas.

3.4 Aprites ekonomika

KPI	Kas tiek mērīts	Mērķrādītājs	Jaunākā ES vērtība
20. KPI: Materiālu apritīgas izmantošanas rādītājs	Reģenerētie materiāli, kas ievadīti atpakaļ ekonomikā, kā daļa no kopējā materiālu izmantošanas apjoma.	23,4 % līdz 2030. g.	11,8 % (2023. g.) 11,5 % (2022. g.)

Eiropa pamazām attīstās apritīgākas ekonomikas virzienā¹²¹. Kopš 2000. gada ES ekonomikas apritīgums, ko mēra, izmantojot materiālu apritīgas izmantošanas rādītāju, 2023. gadā ir palielinājies no 8,2 % līdz 11,8 %¹²² (20. KPI), kas nozīmē mazāku primāro materiālu patēriņu, mazāk atkritumu un mazāku atkarību no ārvalstīm. ES materiālu patēriņš, mērot izejvielu ieguvu ES patēriņam, 2022. gadā bija 14,8 tonnas uz vienu iedzīvotāju¹²³.

Pāreju uz aprites ekonomiku kavē vairāki faktori. Ekonomiskie ierobežojumi var atturēt no aprites uzņēmējdarbības modeļu pieņemšanas, jo tie bieži vien rada augstākas sākotnējās izmaksas un otrreizējās izejvielas parasti ir dārgākas nekā pirmreizējās. Ņemot vērā inovācijas riskus un nenoteiktību par veikto ieguldījumu atdevi, kā arī grūtības izvērst un atkārtot risinājumus sadrumstalotā tirgū, apritīguma ekonomiskais pamatojums nav acīmredzams. Piemēram, ES dalībvalstu tiesiskā regulējuma atšķirības, jo īpaši attiecībā uz atkritumu stadijas beigu kritērijiem, apgrūtina atkritumu brīvu apriti vienotajā tirgū. Tas neļauj attīstīt uzlabotas piegādes ķēdes un attur no inovatīvu reciklēšanas iekārtu darbības paplašināšanas. Rūpniecisko atkritumu vai blakusproduktu (rūpnieciskā simbioze) valorizācijas pakāpe dažādās dalībvalstīs un dažādās nozarēs ir atšķirīga, un lēta atkritumu apglabāšana poligonos un atkritumu/blakusproduktu piegādes prognozējamības trūkums rada šķēršļus apritīgas uzņēmējdarbības modeļu izmantošanai. Pastāv arī papildu iespējas uzlabot preču remontējamību, lai pagarinātu to kalpošanas laiku un ierobežotu resursu un enerģijas patēriņu, kas saistīts ar jaunu preču ražošanu. Turklāt pastāv liels neizmantojams potenciāls paplašināt biobāzētu materiālu, jo īpaši koka būvmateriālu un patēriņa preču, izmantošanu, ko var iegūt no vietējiem Eiropas mežiem. Tas ierobežotu izsmeļamo resursu izmantošanu un ļautu lielākam skaitam ēku un preču darboties kā oglekļa piesaistītājiem.

Kritiski svarīgo izejvielu akts (CRMA) un Produktu ilgtspējas ekodizaina regula (ESPR) uzlabo nosacījumus aprites uzņēmējdarbības modeļu izmantošanai. CRMA ir noteikts, ka

¹¹⁹ Eiropas Komisija – RTD ĢD, Patentu statistika liecina, ka ES uzņēmumi 29 % patentu rada tīras enerģijas jomā un 24 % patentu – energoefektivitātes jomā.

¹²⁰ Starptautiskā Enerģētikas aģentūra, *Energy Technology Perspectives* (2024. g.). Ziņojumā minēti 2 triljoni USD, konvertēti 2024. gada beigās.

¹²¹ Eiropas Revīzijas palāta, [Īpašais ziņojums: Aprites ekonomika – lai gan ES rīkojas, dalībvalstu pāreja ir lēna.](#)

¹²² Eurostat, [Materiālu plūsmas un resursu produktivitāte.](#)

¹²³ Eiropas Vides aģentūra, [Eiropas materiālu patēriņš.](#)

ES reciklēšanai līdz 2030. gadam ir jāaptver 25 % no ES stratēģisko izejvielu gada patēriņa, un tas racionalizē ieguldījumu veikšanu reciklēšanas iekārtās. Produktu līmenī saskaņā ar *ESPR* tiks izstrādāti īpaši apritīguma kritēriji konkrētām produktu kategorijām. Tas palīdzēs novērst tirgus sadrumstalotību, ko rada atšķirīgie valstu noteikumi produktu ilgtspējas jomā. Izejvielu informācijas sistēma¹²⁴ atbalsta uz informāciju balstītas politikas izstrādi un uzņēmējdarbības lēmumus, izmantojot aprites cikla datus par būtiskām izejvielām.

4. IEDAĻA. Drošības palielināšana un atkarības mazināšana

4.1 Tirdzniecība un stratēģiskā atkarība

KPI	Kas tiek mērīts	Jaunākā ES vērtība
21. KPI: Tirdzniecība ar pārējo pasauli kā daļa no IKP	ES ekonomiskās integrācijas pakāpe ar pārējo pasauli.	14,8 % precēm (2023. g.) 17,4 % precēm (2022. g.) 7,4 % pakalpojumiem (2023. g.) 7,8 % pakalpojumiem (2022. g.)
22. KPI: Preču un pakalpojumu eksports kā daļa no pasaules importa apjoma	ES ekonomikas ietekme pasaulē un tirgus daļa.	20,4 % precēm (2023. g.) 16,1 % precēm (2022. g.) 31,9 % pakalpojumiem (2023. g.) 33,5 % pakalpojumiem (2022. g.)

Starptautiskā tirdzniecība ir būtiski svarīga ES labklājībai. Tā dod uzņēmumiem iespēju paplašināt savu uzņēmējdarbību pasaules mērogā, radot darbvietas un ieņēmumus, veicinot efektivitāti un stimulējot inovāciju. Tā arī veicina Eiropas ekonomisko drošību, aizsargājot un dažādojot piegādes ķēdes, kā arī veicina kritiski svarīgu resursu importu Eiropas uzņēmumu vajadzībām. ES ekonomikas atvērtība un tirdzniecības ar pārējo pasauli ekonomiskā nozīme pēdējo 30 gadu laikā ir divkāršojusies, preču tirdzniecībai ar valstīm ārpus ES pieaugot no 8 % no IKP 1995. gadā līdz 14,8 % no IKP 2023. gadā un pakalpojumu tirdzniecībai ar valstīm ārpus ES pieaugot no 3 % no IKP 1995. gadā līdz 7,4 % 2023. gadā (21. KPI)¹²⁵. Salīdzinājumā ar 2022. gadu tirdzniecības īpatsvars IKP samazinājās, jo īpaši attiecībā uz precēm. Atspoguļojot 1.1. iedaļā aprakstītās ES iekšējās tirdzniecības tendences, ES ārējās tirdzniecības apjoms joprojām pārsniedz 2021. gada līmeni un pirmspandēmijas līmeni, un būtiska 2022. gadā novērotā pieauguma daļa ir saistīta ar (enerģijas) cenu ietekmi. Tas redzams 9. attēlā.

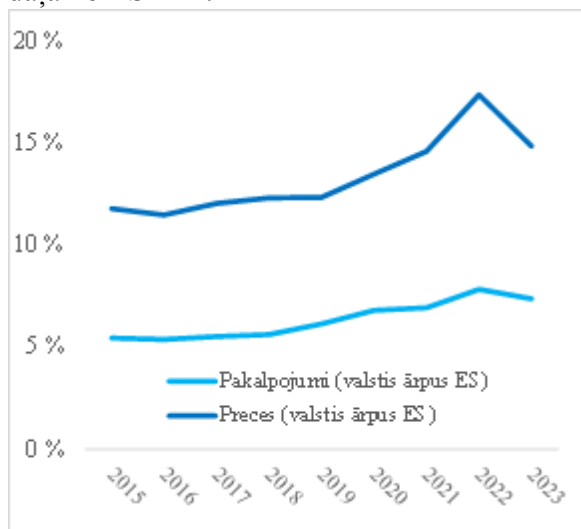
ES iegūst ekonomiskas un politiskas priekšrocības no savas globālās tirdzniecības lielvaras statusa gan pakalpojumu eksporta jomā, kur tā ieņēmusi pirmo vietu pasaulē, gan preču eksporta jomā, kur tā ieņēmusi otro vietu pasaulē. Laika gaitā ES pastāvīgi ir bijusi ekonomika ar vislielāko pakalpojumu eksporta apjomu — tas nepārtraukti pieauga un augstāko punktu, proti, 36 % no pārējās pasaules pakalpojumu importa apjoma sasniedza 2021. gadā, bet 2023. gadā samazinājās līdz nedaudz mazāk nekā 32 %. Preču eksporta kā daļas no pārējās pasaules importa jomā pēdējo desmit gadu laikā ir novērota pretēja tendence – ES rādītāji lēnām samazinās, izņemot pieaugumu no 16 % 2022. gadā līdz 20 % 2023. gadā (10. attēls, 22. KPI)¹²⁶.

¹²⁷ Eiropas Komisija, [Izejvielu informācijas sistēma](#).

¹²⁵ Eurostat, Starptautiskā preču tirdzniecība ([ext_go](#)); Starptautiskā pakalpojumu tirdzniecība ([ext_ser](#)).

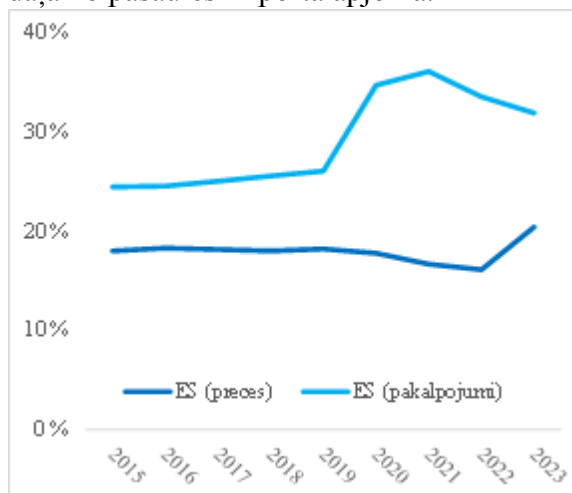
¹²⁶ ANO Industriālās attīstības organizācija, Konkurētspējīga rūpnieciskā snieguma datubāze; Pasaules Bankas datubāzes; Eurostat; Eiropas Komisijas aplēses.

9. attēls. ES tirdzniecība ar pārējo pasauli kā daļa no ES IKP.

Avots: ANO Industriālās attīstības organizācija, Konkurētspējīga rūpnieciskā snieguma datubāze; Pasaules Bankas datubāzes; Eurostat; Eiropas Komisijas aplēses.

10. attēls. Preču un pakalpojumu eksports kā daļa no pasaules importa apjoma.

Šīs tendences ir vērojamas kā daļa no plašākām pārmaiņām pasaules tirdzniecības vidē. Lai gan nav pierādījumu, kas liecinātu par strukturālu deglobalizāciju, globālās tirdzniecības īpatsvars attiecībā pret IKP kopš 2013. gada kopumā ir saglabājies nemainīgs. Tas daļēji ir saistīts ar dažādiem satricinājumiem, piemēram, Covid-19 pandēmiju un spriedzi tirdzniecības jomā starp ASV un Ķīnu. Pēdējos gados ekonomikas dalībnieki visā pasaulē ir ieviesuši politiku, lai uzlabotu savu ekonomisko drošību un noturību (sk. 2. pielikumu par atsevišķu globālo dalībnieku noturības pasākumiem), kā rezultātā notiek piegādes ķēžu konfigurācijas maiņa globālā mērogā. ES piegādes ķēdes ir dinamiski tīkli ar ievērojamu spēju pielāgoties šai jaunajai globālajai videi. Nesen veiktā analīze liecina, ka ir pierādījumi, ka notiek ES importa pārorientēšana no tiem partneriem, ar kuriem nav noslēgta vienošanās¹²⁷, uz ES (“repatriācija”), kaimiņos esošajiem partneriem, ar kuriem ir noslēgta vienošanās (“tuvzonas izmantošana”), un partneriem, kas neatrodas kaimiņos, bet ar kuriem ir noslēgta vienošanās (“partneru izmantošana”), un šī pārorientēšana notiek ar atšķirīgu intensitāti¹²⁸. Tas kopumā ir palielinājis ES importa diversifikāciju.

Tirdzniecības nolīgumi un stratēģiskās partnerības veicina piekļuvi tirgiem ārvalstīs un rada jaunas ieguldījumu iespējas. Tas ir būtiski, ņemot vērā gan dažu preču iekšzemes ražošanas ierobežojumus, gan ES uzņēmumu potenciālu apgūt jaunus tirgus ārvalstīs. Pēdējo piecu gadu laikā Komisija ir likvidējusi 140 šķēršļus ES eksportam vairāk nekā 40 valstīs, 2023. gadā vien ES eksporta vērtībai palielinoties par papildu 6,2 miljardiem EUR¹²⁹.

Vienlaikus pastāv būtiski riski, ko rada aizvien pieaugoša ģeopolitiskā spriedze, negodīga tirdzniecības prakse un stratēģiskā atkarība, kurai ir pakļauta tāda atvērta ekonomika kā ES. Pierādījumi par Ķīnas eksporta par ļoti konkurētspējīgām cenām pieaugumu, ko daudzos gadījumos veicina valsts subsīdijas, varētu radīt nopietnu kaitējumu ES ražošanas

¹²⁷ “Partneri, ar kuriem ir noslēgta vienošanās”, ietver trešās valstis, ar kurām ES ir kopīgi tirdzniecības nolīgumi (neatkarīgi no tā, vai tie ir spēkā vai tiek piemēroti provizoriski), izejvielu partnerības valstis vai valstis, kuras ir parakstījušas 2022. gada kopīgo paziņojumu par sadarbību globālo piegādes ķēžu jomā. Pārējās trešās valstis tiek uzskatītas par “partneriem, ar kuriem nav noslēgta vienošanās” (to vidū ir, piemēram, Krievija un Ķīna).

¹²⁸ R. Arjona, W. Connell, C. Herghelegiu (2024): [“Supply Chain Tectonics: Empirics on how the EU is plotting its path through global trade fragmentation”](#), Eiropas Komisija, *Single Market Economics Papers* Nr. 28.

¹²⁹ Eiropas Komisija, [ES tirdzniecības politikas īstenošana un izpilde](#).

nozāres segmentiem. Tāpēc ES pieņēma tarifus attiecībā uz elektrotransportlīdzekļiem no Ķīnas¹³⁰. Turklāt ES ir pieņēmusi jaunu Ārvalstu subsīdiu regulu un stiprinājusi ĀTI izvērtēšanas satvaru stratēģiskās jomās. 2. pielikumā ir sniegts ieskats atsevišķu globālo dalībnieku noturības pasākumos¹³¹.

ES ekonomikas ārējās neaizsargātības analīze liecina, ka ES ir vairāk pakļauta ārējās tirdzniecības radītiem apdraudējumiem nekā Ķīna, bet mazāk nekā ASV. Attiecībā uz visām rūpniecības precēm ārējās neaizsargātības indekss (*EXVI*)¹³² nosaka, ka ES šīs rādītājs ir 0,22, Ķīnai – 0,13 un ASV – 0,28. Tādās stratēģiskās piegādes ķēdēs kā pusvadītāju, neto nulles emisiju tehnoloģiju un kritiski svarīgu izejvielu ķēdēs ar vislielāko neaizsargātību ES saskaras izejvielu jomā (0,28), salīdzinot ar pusvadītāju jomu (0,22) un neto nulles emisiju tehnoloģiju jomu (0,18). Salīdzinājumā ar ES galvenajiem tirdzniecības partneriem ES šķiet neaizsargātāka pret ārējiem faktoriem visās trijās minētajās piegādes ķēdēs nekā Ķīna. Tomēr salīdzinājumā ar ASV ES ir neaizsargātāka tikai pusvadītāju piegādes ķēdē. Pēdējo desmit gadu laikā ir nedaudz samazinājusies ES neaizsargātība kritiski svarīgo izejvielu jomā, savukārt neaizsargātība pusvadītāju un neto nulles emisiju tehnoloģiju piegādes ķēdēs ir saglabājusies salīdzinoši stabilā līmenī, kā izklāstīts 1. pielikuma II daļā.

ES uzņēmumi ir ziņojuši par grūtībām piekļūt konkrētām precēm, kuru ražošanai vajadzīga piekļuve tādām izejvielām kā, piemēram, tēraudam, varam, fosilajam kurināmajam, litijam utt. 37 % uzņēmumu tās norādījuši kā lielākos šķēršļus¹³³. Citi būtiski šķēršļi ir piekļuve pusvadītājiem un mikroshēmām (23 %), kā arī citiem komponentiem, pusfabrikātiem un iekārtām (27 %)¹³⁴. Lai palielinātu piekļuvi kritiski svarīgām izejvielām, ES ir parakstījusi 14 izejvielu partnerības, un tiek gatavotas vēl citas partnerības¹³⁵. Ar *Global Gateway*¹³⁶ ES turpina stiprināt tirdzniecības saiknes ar izaugsmes centriem un aizsargāt piegādes ķēdes kritiski svarīgās jomās.

Secinājums

Šajā ziņojumā ir atspoguļotas ES ekonomikas un tās konkurētspējas sniegtās priekšrocības un trūkumi. Tajā ir atklāts, ka integrācijas progress vienotajā tirgū turpinās, bet ir palēninājies. Lai gan situācija neatbilstības īpatsvara jomā ir uzlabojusies, joprojām pastāv pārāk liela sadrumstalotība attiecībā uz precēm un pakalpojumiem, un arī administratīvais slogs ir pārāk liels. Pastāv risks, ka Eiropa atpaliks inovācijas jomas attīstībā. Privātā un publiskā sektora izdevumi pētniecībai un izstrādei joprojām ir mazāki nekā valstīm līdziniecēm. Uzņēmumiem ir grūtības paplašināties, iespējkapitāla nozīme joprojām ir daudz mazāka nekā konkurējošo valstu ekonomikā. Nodarbinātības līmenis pieaug, bet joprojām trūkst kvalificēta darbaspēka. Digitalizācija virzās uz priekšu, par ko liecina digitālo tehnoloģiju ieviešana, taču

¹³⁰ ES tarifi baterijas elektrotransportlīdzekļu importam no Ķīnas.

¹³¹ Šajā pielikumā izklāstīts globālais konteksts tirdzniecības un piegādes ķēžu jomā, aprakstot noturības pasākumus, ko veikušas ASV, Apvienotā Karaliste, Ķīna, Japāna, Indija, Kanāda, Austrālija, Dienvidkoreja, Singapūra un Taivāna.

¹³² Analīze veikta, izmantojot Eiropas Komisijas jauno ārējās neaizsargātības indeksu (*EXVI*), kas ir salikts rādītājs, kura mērķis ir novērtēt ārējo neaizsargātību produktu, nozāru, piegādes ķēžu un visas ekonomikas līmenī. Tas kvantitatīvi atspoguļo ekonomikas neaizsargātību pret ārējiem satricinājumiem ar vērtējumu no 0 (zema neaizsargātība) līdz 1 (augsta neaizsargātība). Šā indeksa pamatā ir divi pilāri: pirmajā pilārā galvenā uzmanība ir pievērsta riskiem, ko rada atkarība no ārvalstīm, pārbaudot tirdzniecības plūsmu koncentrāciju un paļaušanos uz ārvalstu tirgiem, savukārt otrā pilārā uzmanība ir pievērsta riskiem, ko rada vājas pozīcijas pasaules tirgū, novērtējot stiprās un vājās puses konkurētspējas jomā cenu atšķirību un relatīvo salīdzinošo priekšrocību ziņā.

¹³³ Eiropas Investīciju banka, [EIB aptauja par ieguldījumiem](https://www.eib.org/en/publications/20240179-navigating-supply-chain-disruptions).

¹³⁴ Eiropas Investīciju banka, <https://www.eib.org/en/publications/20240179-navigating-supply-chain-disruptions>.

¹³⁵ Eiropas Komisija, [Diplomātija izejvielu jomā](#).

¹³⁶ Eiropas Komisija, [Global Gateway](#).

tā vēl nenotiek pietiekami raiti. Arī rūpniecības nozares un energosistēmu dekarbonizācija, kā arī apritīgums paātrinās, taču būtu vēl jāpaātrina. Augstās enerģijas cenas negatīvi ietekmē Eiropas konkurētspēju. Publiskā un privātā sektora ieguldījumus ne vienmēr ir iespējams veikt visdaudzsološākajās tehnoloģijās un nozarēs. Eiropa gūst labumu no tā, ka tās ekonomika ir ļoti atvērta, taču stratēģiskās atkarības ir rūpīgi jāuzrauga.

Ir daudz iespēju stiprināt Eiropas konkurētspēju ilgtermiņā un pilnībā izmantot ES vienotā tirgus spēku un potenciālu, apņēmīgi risinot izklāstītās problēmas un novēršot šķēršļus. Ir jānovērš grūtības, ar kurām uzņēmumi saskaras savas darbības paplašināšanas, jauninājumu ieviešanas un produktivitātes palielināšanas procesā. Tā kā daudzi konkurētspējas virzītājspēki ir savstarpēji cieši saistīti, Eiropas konkurētspējas un labklājības veicināšanai būs vajadzīga saskaņota un stratēģiska pieeja, jo īpaši sarežģītajā ģeopolitiskajā kontekstā.

Gada ziņojums par vienoto tirgu un konkurētspēju kalpos par pamatu politiskām diskusijām par konkurētspēju un labklājību un tiks izmantots turpmākajos politikas izstrādes posmos. Šajā ziņojumā sniegta kopīga diagnostika un norādīts uz rūpniecības politikas prioritātēm, jo īpaši attiecībā uz gaidāmo Tīras rūpniecības kursu un vienoto tirgu, konkrētāk, uz gaidāmo vienotā tirgus stratēģiju. Šajā saistībā Konkurētspējas kompasā ir iezīmēts satvars gaidāmajai rīcībai politikas izstrādes jomā, kas vajadzīga, lai stiprinātu Eiropas konkurētspēju un izaugsmi. Turklāt šis ziņojums tiks izmantots diskusijās Eiropadomē, Konkurētspējas padomē un Eiropas Parlamentā, kā arī diskusijās ar dalībvalstīm. Tāpat tas var būt labs pamats ciešai sadarbībai un dialogam ar ieinteresētajām personām, tai skaitā uzņēmumiem. Šis ziņojums tiks izmantots diskusijās Eiropas pusgada ietvaros un saistībā ar konkurētspējas koordinācijas instrumentu, kā arī Konkurētspējas fondu un nākamo daudzgadu finanšu shēmu. Apkopojot iepriekš minēto, jānorāda, ka šis ziņojums dod iespēju cieši uzraudzīt Eiropas konkurētspēju, lai dažādi Eiropas dalībnieki katru gadu varētu sekot līdzi progresam un noteikt politikas prioritātes.